

Den næste sag på dagsordenen var:

20) Anden behandling af lovforslag nr. L 172:

Forslag til lov om ændring af lov om specialundervisning for voksne. (Ændrede regler om privat etableret undervisning).

(Fremsat 2/3 83. Første behandling 9/3 83. Betænkning 17/5 83).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget samt spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Forhandling

Jytte Andersen (S):

Ved førstebehandlingen tilkendegav jeg på den socialdemokratiske gruppes vegne, at vi var positivt indstillet over for en bedre styring og en bedre koordinering af privat etableret undervisning, og den tilkendegivelse kan jeg også komme med i dag. Ikke desto mindre mener vi stadig væk, at det er vigtigt at bevare værdifulde niches i uddannelsessystemet, specielt på dette område. Vi mener, det er vigtigt at bevare forpligtelsen over for de dårligst stillede grupper i samfundet, og den forpligtelse, det drejer sig om i dette forslag, er med hensyn til kompenserende undervisning for sindslidende, for handicappede og for ordblinde. Det er på den baggrund, vi sammen med SF har stillet forslaget om forpligtelsen til, når 2 har meldt sig til undervisning, at oprette et hold, og om, at det hold skal suppleres, når der er 4, der har tilmeldt sig.

Jeg vil godt anbefale folketinget at stemme for det ændringsforslag, for det præciserer, at det offentlige har en særlig forpligtelse over for dem, der er dårligst stillet uddannelsesmæssigt, idet vi samtidig sikrer det offentlige en bedre mulighed for at styre ikke efterspørgslen, men udbuddet af undervisning på dette område.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Ændringsforslaget til § 1 forkastedes, idet 74 stemte for, 75 imod.

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Lovforslaget går herefter til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

21) Forespørgsel nr. F 32:

Forespørgsel til arbejdsministeren:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om behovet for en arbejdstidsnedsættelse og en bedre fordeling af arbejdet set i relation til de foreliggende prognoser for beskæftigelse og arbejdsløshed?«

Af Svend Auken (S), Heinesen (S), Hans Jørgen Jensen (S) og Anker Jørgensen (S).

(Forespørgslen anmeldt 5/5 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 10/5 83).

Begrundelse

Svend Auken (S):

Baggrunden for, at socialdemokratiet har rejst denne forespørgsel, er såvel den truende arbejdsløshedsudvikling som de mange menneskelige problemer, den nuværende fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i samfundet skaber. I lyset af den fortsatte nettotilgang til arbejdsstyrken i overskuelig tid, de svage internationale konjunkturforløb og de meget store teknologiske gennembrud, der sker, navnlig inden for de beskæftigelsestunge serviceerhverv, synes det ikke muligt at undslippe den udfordring, der ligger i en arbejdstidsnedsættelse og en mere solidarisk fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i samfundet.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Det er et ret så alvorligt emne, vi diskuterer, og derfor beder jeg om, at der er ro i salen.

Svend Auken (S):

Arbejdsløsheden i den vestlige verden nærmer sig 12 pct. Det vil sige, at hver 9. lønmodtager, der vil arbejde, ikke kan komme til det. Ikke mindst i Europa er denne udvikling meget alvorlig. Når man til dette meget høje arbejdsløshedstal lægger antallet af såkaldte modløse arbejdere, kommer man antagelig til, at hver 6. arbejder og funktionær, der gerne vil arbejde, hvis der var arbejde at få, ikke kan komme til det. Efter socialdemokratiets opfattelse er denne massearbejdsløshed en større trussel mod et samfunds stabilitet og overlevelsesevne end nok så mange militære uligevægtssituationer, og den bør tages lige så alvorligt.

Men vil opsvinget da ikke klare disse problemer? Det er et spørgsmål, som jeg meget gerne vil rette til regeringen, nemlig om det forventede internationale opsving i overskuelig fremtid vil have en sådan styrke, at det kan fastholde det nuværende ledighedsniveau eller ligefrem nedbringe det. Tyder ikke alle internationale prognoser og også regeringens egen budgetredegørelse på en fortsat stigning i arbejdsløsheden? Stiller det ikke den vestlige verden over for spørgsmålet, om man ikke i lyset af disse prognoser allerede nu bør satse på både et koordineret internationalt opsving og en bestræbelse for nedsættelse af arbejdstiden?

Ny teknologi fører ikke automatisk til højere ledighed. Tværtimod har efterkrigstiden vist, at det er muligt at forene en stigning i beskæftigelsen med en gennemgribende radikal teknologisk fornyelse. Men det er værd at lægge mærke til, at den teknologiske fornyelse satte sig igennem i en periode med høj økonomisk vækst, og at forøgelsen af beskæftigelsen skete i servicesektoren, ikke mindst inden for den offentlige sektor.

Hvordan stiller det sig med disse forhold i dag? Kan vi også forudse tilsvarende økonomisk vækst? Kan vi også forudse en tilsvarende forøgelse af beskæftigelsen i serviceerhvervene, ikke mindst på baggrund af de nedskæringer, der er gennemført og vil blive gennemført?

Også familiemæssige og menneskelige grunde taler for en nedsættelse af arbejdstiden. Er regeringen enig i dette grundsynspunkt? Vil det ikke – ikke mindst for børnefamilierne – være gunstigt med nedsat ar-

bejdstid? Taler ikke børnekommissionens anbefalinger sit tydelige sprog herom? Også behovet for ligestilling mellem kønnene gør en arbejdstidsnedsættelse ønskelig. Og endelig er behovet for uddannelse stort og taler for en ændret fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i samfundet og i den enkeltes livsforløb. Hvis regeringen ikke er enig i dette grundsynspunkt, hvad er da dens alternativ?

Socialdemokratiet ønsker med forespørgslen til regeringen ikke at skabe en ny rollefordeling i arbejdsmarkedspolitikken og arbejdstidsspørgsmålet. Det er spørgsmål, der må finde deres endelige løsning ved overenskomsterne, ligesom andre må klares gennem lovgivning. Det er heller ikke, fordi vi mener, at en arbejdstidsnedsættelse skal træde i stedet for en aktiv beskæftigelsespolitik. Tværtimod er en arbejdstidsnedsættelse et led i en aktiv beskæftigelsespolitik. Vi mener, at der er behov for en samlet stillingtagen til spørgsmålet om arbejdstiden i lyset af den meget alvorlige arbejdsløshedsudvikling, der tegner sig i samfundet, og ud fra de meget store menneskelige gevinster, der synes at være forbundet med en aktiv arbejdstidspolitik og en bedre fordeling af arbejdet i samfundet.

*Besvarelse***Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):**

I forespørgslen spørges der om, hvilke oplysninger regeringen kan give om behovet for en arbejdstidsnedsættelse og en bedre fordeling af arbejdet set i relation til de foreliggende prognoser for beskæftigelse og arbejdsløshed. Det er jo rigtigt, som hr. Svend Auken var inde på, at vi har store problemer i hele den vestlige verden med arbejdsløsheden, og at det skaber økonomiske problemer, men at det så sandelig også skaber menneskelige problemer for dem, der bliver ramt af arbejdsløsheden. Vi ved også, at vi får ny teknologi, og jeg synes, det var meget rigtigt, at hr. Svend Auken pegede på, at den nye teknologi ikke automatisk fører til færre job, men fører til en anden form for job, og at vi på en måde kan udnytte teknologien til at fremme stillinger inden for utraditionelle områder.

Hr. Svend Auken siger, at som et middel til at få gang i det hele må vi arbejde for en

[Arbejdsministeren]

koordineret indsats på det internationale område. Det er jeg fuldt ud enig i, når det drejer sig om det økonomiske område, og det er netop det, vi prøver på inden for den vestlige verden i de sammenhænge, hvori det nu er naturligt for Danmark at deltage, hvad enten det er Nordisk Råd, Europarådet eller EF.

Vi skal udvikle den nye teknologi på den bedst mulige måde, men, siger hr. Svend Auker, vi skal også være med til på internationalt plan at se på spørgsmålet om arbejdstidens længde. Det er noget nyt, for Danmark er i hvert fald hidtil, når det drejede sig om EF-sager, på grund af vore særlige traditioner – det tror jeg gælder, hvad enten vi har en borgerlig regering eller en socialdemokratisk regering – gået imod, at man skulle have direktiver om arbejdstidens tilrettelæggelse eller om deltid, fordi det var et spørgsmål, som var overladt til arbejdsmarkedets parter.

Vi har i Danmark en meget, meget gammel tradition for, at det er arbejdsmarkedets parter, der forhandler overenskomster, at det er arbejdsmarkedets parter, der også klarer spørgsmål om arbejdstidens tilrettelæggelse og om arbejdstidens længde, og denne tradition mener jeg ikke at vi skal bryde. Jeg mener fortsat, det er vigtigt, at det er arbejdsmarkedets parter, der har hovedansvaret og den besluttende myndighed, når det drejer sig om spørgsmål om arbejdstid.

Socialdemokratiet luftede for et par måneder siden – det var lige efter, at de nye overenskomster var blevet indgået – forslag om, at vi burde se på en arbejdstidsforkortelse. Det fik i hvert fald ikke i første omgang nogen særlig positiv og venlig modtagelse hos LO. Vi må jo også erkende, at hver gang folketinget har grebet ind – det har været i lønoverenskomster i 1975, 1977 og 1979 – er det ikke noget, folketinget har gjort med glæde, men noget, vi har været presset til, fordi i hvert fald et bredt flertal i folketinget har følt, at det burde afgøres af arbejdsmarkedets parter.

Tilbage bliver spørgsmålet om arbejdsløsheden, og hvad vi kan gøre ved den. Jeg er enig i, at der ud fra en ligestillingssynsvinkel og en familiemæssig synsvinkel er meget, der taler for, at vi får en arbejdstidsforkortelse, efter min opfattelse ikke i form af længere ferie, men i form af en forkortelse af den daglige arbejdstid. Det vil komme småbørnsfamilierne mere til gode end længere ferie.

Jeg er også enig i, at hvis vi ser på udviklingen over en lang periode eller måske endda en kortere periode, så kommer vi ikke uden om at drøfte spørgsmålet om arbejdstiden. Men spørgsmålet er, om vi kan bruge denne arbejdstidsdebat som et instrument til bekæmpelse af arbejdsløsheden, og her er vi inde på prognoserne for beskæftigelse og arbejdsløshed.

Den seneste prognose for beskæftigelse og arbejdsløshed stammer fra den netop offentliggjorte budgetredegerelse, og heri forventes beskæftigelsen i alt at være 110.000 højere i 1987 end i 1982, mens ledigheden forventes at ligge på 1982-niveauet, godt og vel 260.000 personer. Arbejdsstyrken forventes at stige lige så meget som beskæftigelsen. Det, der har været karakteristisk for de seneste årtier, er, at alt imens arbejdsløshedstallet steg, fik vi en tilgang til arbejdsmarkedet af kvinder, af unge. Det vil, som der står i budgetredegerelsen, kulminere i midten af 1987, for så har vi fået stort set alle kvinder ud på arbejdsmarkedet, og så får vi en mere stabil udvikling. Disse tal er ikke så lyse, for vi står med et højt ledighedstal, hvis vi lader være med at se på tilgangen.

Spørgsmålet er, om den prognose, budgetredegerelsen lægger frem, er holdbar. Vi har tidligere set prognoser – dengang det gik dårligt – hvor det rent faktisk viste sig, at udviklingen gik dårligere, end prognoserne havde antydnet. Jeg tror faktisk, at udviklingen vil gå bedre, end det er antydnet vistnok på side 170 i budgetredegerelsen, hvis vi fastholder den stramme indkomspolitik, vi har lagt, og hvis det almindelige økonomiske opsving kommer til at slå igennem.

Jeg tror ikke, at en almindelig arbejdstidsnedsættelse på kortere sigt er et hensigtsmæssigt middel til løsning af beskæftigelsesproblemerne, og på længere sigt risikerer man, at en meget drastisk nedsættelse af arbejdstiden skaber nye problemer. Det skal jeg prøve at uddybe.

En almindelig nedsættelse af arbejdstiden, der som hovedformål har en nedbringelse af arbejdsløsheden, rejser 2 hovedspørgsmål, nemlig spørgsmålet om lønkomensation og spørgsmålet om en ændret arbejdstidstilrettelæggelse, der sikrer udnyttelsen af produktionsapparatet. En arbejdstidsnedsættelse alene vil under alle omstændigheder ikke kunne løse de økonomiske og beskæftigelsesmæssige

[Arbejdsministeren]

ge problemer, vi lider under, men kan højst være et supplement til den generelle økonomiske politik i disse år, hvis hovedformål er at dæmpe inflationen og holde den nede for at bedre virksomhedernes konkurrenceevne over for udlandet og gengive erhvervslivet troen på, at det betaler sig at arbejde, og at det kan betale sig at skabe arbejdspladser. Nedsættelsen af arbejdstiden må altså ikke gå på tværs af den afdæmpning af omkostningsstigningerne i virksomhederne, der foregår i øjeblikket, og som er den væsentligste del af en varig løsning på beskæftigelsesproblemerne.

Spørgsmålet om lønkomensation for de færre arbejdstimer, den enkelte skal præstere, må derfor være et spørgsmål om, hvordan de omkostningsstigninger, der synes at være plads til, skal udmøntes: skal de udmøntes i nedsat arbejdstid, eller skal de udmøntes i øget lønindtægt? Dette udelukker ikke en nedsættelse af arbejdstiden med mere end de 3-4 pct., der er plads til ved de årlige overenskomststigninger. I den udstrækning lønmodtagerne er villige til at afgive en del af deres nuværende løn til gengæld for en arbejdstidsreduktion, kan arbejdstiden nedsættes tilsvarende.

Men for et land som Danmark, der eksporterer, hvad der svarer til omkring halvdel af den private sektors produktion, er det afgørende for den eventuelle beskæftigelsesvirkning af en nedsættelse af arbejdstiden, at denne ikke fordyrer varerne i forhold til konkurrenternes.

Hvis en arbejdstidsnedsættelse skal ske uden lønkomensation eller kun med komensation til enkelte udsatte grupper, er det et spørgsmål, om lønmodtagerne er interesserede. Dette kræver, at lønmodtagerne foretrækker nedsat arbejdstid fremfor fastholdelse af eller en stigning i reallønnen. Selv om den nødvendige holdning skulle være til stede hos store lønmodtagergrupper – hvad de netop afsluttede overenskomstforhandlinger jo ikke tyder på; dér valgte man jo netop at fastholde arbejdstiden og valgte en 4 pct.s lønramme – må vi vel erkende, at der stadig væk er grupper i det danske samfund, der har så lave indtægter, at det kan være vanskeligt for dem at tåle en nedgang. De faste udgifter udgør ofte for disse lavtlønsgrupper en så stor del af lønnen, at den procentvise reduktion af det øvrige beløb, der er til rå-

dighed til mad, tøj og øvrige fornødenheder, vil blive stor ved blot en lille reduktion i den udbetalte løn. Disse grupper kan næppe forventes at gå ind for en større nedsættelse af arbejdstiden, medmindre der gives dem en særlig sikkerhed for en lønkomensation, der svarer til opretholdelse af lønnens købekraft. De lavtlønnede må altså kræve af de højrelønnede, at disse ikke søger at skaffe sig komensation i forbindelse med kommende lønforhandlinger. Med andre ord vil en arbejdstidsnedsættelse med lønkomensation alene til de lavtlønnede kræve, at lønmodtagerne er villige til at acceptere en ændring i lønstrukturen, for ellers resulterer arbejdstidsnedsættelsen i lønkapløb og øget inflation, og det vil skabe flere ledige, ikke færre ledige.

Virksomhedernes udgifter til arbejdskraft består af mere end løn. Der er også alle de indirekte omkostninger i form af bidrag til forskellige velfærdsordninger og ikke mindst til oplæring af arbejdskraften. Omkostningsforøgelsen i form af øget bidrag på grund af flere ansatte kunne der eventuelt findes en løsning på, men den omkostningsstigning, der følger af at have flere folk til at udføre det samme arbejde, i form af øgede oplæringsomkostninger og videreuddannelsesomkostninger, er det vanskeligt at finde udveje for, medmindre lønmodtagerne er villige til også at yde komensation for disse omkostninger. En mindre del opvejes selvfølgelig af fordelene ved, at man får en mere fleksibel arbejdsstyrke, men langt fra det hele.

Virksomhedernes omkostninger til udvikling, anskaffelse og forrentning af maskiner og udstyr vil stige ved en generel nedsættelse af arbejdstiden. Medmindre en nedsættelse af arbejdstiden vil medføre øget fleksibilitet ved arbejdstidstilrettelæggelsen, vil maskinernes arbejdstid blive nedsat. Der vil derfor være behov for at ændre tilrettelæggelsen af arbejdet. En sådan ændring vil f.eks. kunne bestå i indførelse af toholdsskift eller indførelse af moduler, hvor f.eks. syv nuværende fuldtidsstillinger deles mellem otte personer, således at man uafhængigt af arbejdstidsnedsættelsen kan fastholde maskinernes udnyttelse. En ændret arbejdstilrettelæggelse er dog langt fra problemfri, og mange arbejdsopgaver vil vanskeligt kunne deles mellem flere personer, ligesom det fortrinsvis vil væ-

[Arbejdsministeren]

re de store virksomheder, der vil have disse muligheder.

I Danmark er der få store virksomheder; ca. 60 pct. af industrivirksomhederne har mindre end 100 ansatte. De beskæftiger ca. 40 pct. af de ansatte i industrien. Inden for andre sektorer som håndværk, transport og landbrug er det endnu mere udpræget med små virksomheder. Danske virksomheder er typisk små og specialiserede, og i den udstrækning der kun er få ansatte med færdighed i at udføre den enkelte aktivitet, vil det være undtagelsen, at der ansættes ekstra arbejdskraft, selv ved en større arbejdstidsnedsættelse. Virksomheden vil i stedet søge andre måder at løse problemet på, f.eks. ved øget brug af overarbejde eller nedsat produktion. Det sidste kan ende med at give flere ledige i stedet for færre.

Det stærkt specialiserede arbejdsmarked, der præger dagens samfund, kan betyde, at en nedsættelse af arbejdstiden på trods af den herskende arbejdsløshed vil medføre mangel på arbejdskraft inden for visse områder. Det vil sandsynligvis blive inden for områder, der er i vækst og som skal sikre fremtiden for os, f.eks. inden for hele det område, der benytter EDB, og hvor det i forvejen er vanskeligt at uddanne kvalificeret personale i takt med efterspørgslen.

Hvis man endelig sammenholder spørgsmålet om lønkomensation med spørgsmålet om en ændret arbejdstidstilrettelæggelse, kan man vist sige, at jo mindre en arbejdstidsnedsættelse der er tale om, jo lettere vil det være at løse lønspørgsmålet. Til gengæld vil der ikke blive megen plads til en ændret arbejdstidstilrettelæggelse, og der vil så kun blive tale om en meget lille merbeskæftigelse. Omvendt: hvis man lavede en stor arbejdstidsnedsættelse, ville der alt andet lige blive merbeskæftigelse, selv om problemerne her ved ikke er små, og selv om man også må behæfte dette skøn med nogen usikkerhed. Til gengæld vil man så stå over for det problem, at lønspørgsmålet bliver vanskeligere at løse.

Sammenfattende vil jeg sige, at jeg tror, at en løsning af spørgsmålet om lønkomensation under de nuværende stramme økonomiske forhold vanskeliggør alt andet end små og gradvise arbejdstidsnedsættelser.

Jeg vil gerne gentage, hvad jeg har sagt ved tidligere lejligheder: at tilrettelæggelsen

af arbejdstiden er så væsentlig en del af arbejdsforholdet mellem lønmodtager og arbejdsgiver, at det vanskeligt lader sig gøre at løsrive arbejdstidens længde og placering fra aftalen om aflønning. Regeringen ønsker ikke at bryde med en århundredgammel tradition og tage et ansvar og en kompetence væk fra arbejdsmarkedets parter. Vi er vant til, at arbejdsmarkedets parter suverænt fastsætter den ugentlige arbejdstid, og jeg synes egentlig, at vi har gode erfaringer med denne tradition. Regeringen ser ingen grund til at bryde den nu.

Hvis man skal drøfte spørgsmålet, om vi skal have en arbejdstidsnedsættelse, mener jeg, at det må være arbejdsmarkedets parter, der skal afgøre dette – om arbejdstiden skal nedsættes, og også i hvilken udstrækning der skal ydes lønkomensation.

Jeg vil tilføje, at jeg i øvrigt ser med stor sympati på, at der i det enkelte arbejdsforhold bliver mulighed for at få den største form for fleksibilitet. En af de enkeltforanstaltninger, som regeringen ser på med den allerstørste sympati, er adgangen til gradvis pensionering, men også en større mulighed for den enkelte lønmodtager til at kunne tilrettelægge sin arbejdstid efter aftale med arbejdsgiveren, som det passer ham eller hende.

Jeg tror, at hvis vi skal bruge arbejdstiden som et instrument – som hr. Svend Auken var inde på det – til at tage højde for både arbejdsløshed, den nye teknologi, ligestilling og familieproblemer, så er det væsentligt, at vi får et så fleksibelt system som muligt. Jeg tror ikke, at vi som lovgivere kan lave dette system. Dette system tror jeg at arbejdsmarkedets parter må lave selv. Det skal måske ikke være ens for alle de forskellige faggrupper. Der vil måske være varierende forhold. Men at det bliver et fleksibelt system for alle arbejdsgrupper, tror jeg faktisk vil være til gavn både for den enkelte lønmodtager og for den virksomhed, vedkommende er ansat i.

Jeg mener ikke, vi kan sige, at hvis bare vi lavede en lov om, at nu skal vi nedsætte arbejdstiden, så havde vi løst alle problemer omkring arbejdsløsheden. Det tror jeg ikke. Jeg tror ikke på arbejdstid som et arbejdsmarkedspolitisk instrument på den måde, men jeg tror, at spørgsmålet om arbejdstid vil være et spørgsmål, der er værd at debatte-

[Arbejdsministeren]

re ud fra mange synspunkter. Kan det skabe flere job? Ja men lad os tage en analyse af det. Hvad kan vi gøre via den teknologiske udvikling? Og hvad er det egentlig, arbejdsmarkedets parter selv ønsker? Vi så jo her, da overenskomstforhandlingerne startede, at nogle forbund lagde meget hårdt ud og krævede en enorm arbejdstidsforkortelse. Men man endte med at sige: samme arbejdstid; det, vi foretrækker, er faktisk en lønforbedring på 4 pct. fremfor en arbejdstidsforkortelse. Jeg tror, at det, vi har brug for, er at finde ud af: hvad er arbejdsmarkedets parter – både lønmodtagernes og arbejdsgivernes – reelle ønske i denne sag, også ud fra de givne økonomiske vilkår, som vi nu lever under, fordi den vestlige verden er i en krisesituation?

Forhandling

Svend Auken (S):

Jeg vil gerne sige tak til arbejdsministeren for svaret på forespørgslen, som jeg synes indeholdt mange interessante synspunkter, selv om man vel ikke kan hævde, at der egentlig var et forsøg på at besvare det, ministeren blev spurgt om. I forespørgslen står der:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om behovet for en arbejdstidsnedsættelse og en bedre fordeling af arbejdet set i relation til de foreliggende prognoser for beskæftigelse og arbejdsløshed?«

Jeg tror, jeg var arbejdsministerens mest opmærksomme tilhører under hendes svar her, og der var, så vidt jeg forstod det, ikke noget svar på det spørgsmål. Men jeg vil ikke udtrykke utilfredshed med arbejdsministeren i den anledning, for jeg tolker arbejdsministerens manglende svar på dette spørgsmål således, at arbejdsministeren – som kender tallene – i virkeligheden er enig med forespørgerne i, at vi ikke kommer uden om at diskutere en nedsættelse af arbejdstiden og en bedre fordeling af arbejdet i det danske samfund, hvis vores fælles mål er, at alle, der ønsker at arbejde, også skal have en mulighed for at arbejde, og hvis vi samtidig har den bestræbelse at gøre noget for børnefamilierne og gøre noget for ligestillingen, gøre noget socialt rigtigt og menneskeligt.

Hvis arbejdsministeren derimod havde svaret mig – hvad hun altså ikke gjorde, og

det er jeg glad for at hun ikke gjorde – at der overhovedet ikke var behov for arbejdstidsnedsættelse, det måtte klares over konkurrenceevnen og genoprettelsen af udlandets tillid til statsministerens person, så ville jeg have været skuffet, fordi både regeringens egen budgetredogørelse, som jo opererer med en ret kraftig arbejdstidsnedsættelse som forudsætning, og alle internationale prognoser viser, at hvis ikke arbejdstiden i et eller andet fornuftigt omfang inddrages, vil arbejdsløsheden stige ganske voldsomt. Jeg konstaterer, at der altså her i folketinget tilsyneladende er meget bred enighed om dette udgangspunkt.

Når ministeren derefter går over til at sige, at det ikke er nogen enkel sag, så har ministeren 100 pct. ret. Det er et meget kompliceret og et meget besværligt spørgsmål. Derfor er det også nødvendigt, at man både i folketinget, i offentligheden og på arbejdsmarkedet tager problemet alvorligt.

Ministeren tog udgangspunkt i, at der jo gælder en bestemt rollefordeling, når vi taler om arbejdstid. Ministeren sagde, at traditionelt har det været et nationalt anliggende og ikke et internationalt anliggende, og at både den tidligere og den nuværende regering derfor har vendt sig imod eksempelvis rammedirektiver, vedtaget på EF-plan, om nedsættelse af arbejdstiden. Ministeren sagde også, at eksempelvis spørgsmålet om den ugentlige og daglige arbejdstid ikke var et lovgivningsspørgsmål, men et overenskomstpørgsmål. Alt dette har ministeren selvfølgelig fuldstændig ret i. Men problemerne hænger nu engang sammen, og derfor er dette, at der eksisterer en rollefordeling, som vi også accepterer eksisterer, ikke ensbetydende med, at man ikke i folketinget, i offentligheden og på arbejdsmarkedet kan prøve at formulere en samlet holdning til problemerne. Det har Danmark forsøgt at gøre internationalt under tidligere regeringer. Det opfordrer vi også den nuværende regering til at gøre, fordi en masse af de problemer, som arbejdsministeren var inde på i sit svar, bedst løses, hvis det sker som led i en internationalt koordineret nedsættelse af arbejdstiden.

Derfor er det selvfølgelig helt utilfredsstillende – og jeg er glad for, at arbejdsministeren ikke dækker dette synspunkt – at når udenrigsministeren skal give et virkeligt eksempel på, hvilke ændringer der er sket ved dannelsen af den nye regering – så ny er den

[Svend Auken]

jo heller ikke mere, men den halvgamle regering – at han så siger, at nu er det i hvert fald slut med alt det socialdemokratiske pjat om en arbejdstidsnedsættelse. Ministerens svar her i dag viser med al ønskelig tydelighed, at der er tale om alt muligt andet end pjat.

Vi vil gerne sige til ministeren, at både internationalt og også her i landet er det vigtigt, at dialogen med arbejdsmarkedets parter bliver sat i gang. Vi ved, at nogle spørgsmål løses bedst overenskomstmæssigt, nogle spørgsmål løses bedst lovgivningsmæssigt. Vi ved også, at der er masser af overlapper, men der kræves en fælles vilje, en fælles bestræbelse, både ud fra beskæftigelsesmæssige og ud fra menneskelige synspunkter.

Ministeren havde som ledetråd i alt, hvad hun svarede her i dag, at det, man gjorde på området, skulle gøres med omtanke og smidighed. Jeg er 100 pct. enig. Vi kan ikke løse problemet om en nedsættelse af arbejdstiden og en bedre fordeling af arbejdet i samfundet, uden at der udvises smidighed.

Udsigterne for beskæftigelsen står i lyset af tre faktorer: for det første tilgangen til arbejdsmarkedet, for det andet den forudsatte økonomiske vækst og for det tredje den teknologiske fornyelse. Om tilgangen ved vi fra regeringens budgetredegerelse, at den i hvert fald i resten af dette årti vil ligge på ca. 20.000 om året. Om den økonomiske vækst kan man have forskellige vurderinger, men selv de mest optimistiske vurderinger i øjeblikket ligger jo langt under, hvad der er nødvendigt for blot at bevare den nuværende ledighed. Om den teknologiske fornyelse, som ministeren og jeg er enige om ikke i sig selv og nødvendigvis skaber arbejdsløshed, ved vi, at den i en lavvækstsituation uden en nedsættelse af arbejdstiden, hvor det kan forudses, at den først og fremmest vil sætte sig igennem inden for serviceerhvervene, som er meget beskæftigelsestunge, uvægerlig vil have den konsekvens, at arbejdsløsheden vil stige.

Jeg sagde i min begrundelse for forespørgslen, at vi ikke ser en arbejdstidsnedsættelse som et alternativ til en aktiv beskæftigelsespolitik, og jeg vil kun gentage, at det er et led i en aktiv beskæftigelsespolitik.

Arbejdstidspolitik er et nyt begreb. Det er en fællesbetegnelse for en række kendte forhold: omkring den ugentlige eller årlige arbejdstid, omkring pensionsspørgsmål, om-

kring overarbejde, deltidsarbejde osv. osv. Det er en fællesbetegnelse for alle disse forsøg på at nedsætte arbejdstiden og fordele arbejdet bedre, så vi opnår en mere optimal fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i samfundet. Selv om der er mange problemer, viser beregninger foretaget såvel i ministerens eget ministerium som andre steder, at rigtigt tilrettelagt kan en arbejdstidsnedsættelse føre til såvel en forbedret betalingsbalance som en forbedret beskæftigelse og en forbedring af de offentlige finanser. Rigtigt tilrettelagt! Det vil kræve stor smidighed og dygtighed af alle involverede parter, men det kan gøres.

Ministeren har med rette gjort en del ud af spørgsmålet om effektivitet og kompensation og konkurrenceevne. Vi er enige i det slogan, der har været formuleret om, at for at kunne sætte menneskets arbejdstid ned er det nødvendigt at forlænge maskinernes arbejdstid, altså en større smidighed ved placeringen af arbejdstiden. Vi er også enige i, at en sådan effektivitet er forudsætningen for en solidarisk løsning af kompensationsproblemet. I øvrigt vil vi understrege, at kompensationsproblemet, som navnlig har relation til de lavestlønnede, bedst løses i forbindelse med en almindelig overenskomstfornyelse.

Jeg skal også nævne, at der er perspektiver, som skal klares politisk. Sætter man arbejdstiden ned, er det blevet fremhævet af alle – og det er jo nærmest en banalitet – at så er det nødvendigt at gøre noget ved overarbejde og dobbeltarbejde. Det er også nødvendigt at gøre noget for at sikre, at det faktisk sætter sig igennem beskæftigelsesmæssigt, og det er også nødvendigt at diskutere prioritering af de forskellige ønsker med hensyn til arbejdstiden.

I socialdemokratiet tillægger vi som ministeren en nedsættelse af den daglige arbejdstid den største betydning. Af andre højt prioriterede ønsker er selvfølgelig spørgsmålet om betalt frihed til uddannelse, glidende pensionering, efterløn, forbedret barselferie osv., men alt dette må selvfølgelig diskuteres i en større sammenhæng ud fra de økonomiske muligheder.

Min slutbemærkning skal være: hvordan kommer vi videre?

Efter vores opfattelse er der behov for en politisk vilje, behov for en konkretisering af

[Svend Auken]

perspektiver og problemer omkring arbejdstidsnedsættelsen, hvad enten tingene skal ske via lovgivning, eller de skal ske via overenskomsterne. Der er behov for en offentlig debat, stillingtagen, analyse, trepartsdialog.

Derfor skal jeg på vegne af socialistisk folkeparti, det radikale venstre og socialdemokratiet fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget erkender, at både beskæftigelsesmæssige og menneskelige hensyn gør det nødvendigt at vurdere nedsættelse af arbejdstiden og arbejde henimod en bedre fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i den enkeltes livsforløb.

Med sigte på at tilvejebringe et grundlag for at vurdere de samfundsmæssige virkninger af en sådan samlet arbejdstidspolitik opfordres regeringen til at indlede drøftelser med arbejdsmarkedets parter og til at give folketinget en redegørelse herom inden udgangen af 1983.

Herefter går tinget over til næste sag på dagsordenen.«

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Hans Jørgen Jensen (S):

Torsdag den 19. maj 1983 aflagde formanden for Dansk Arbejdsgiverforening, Jens Thorsen, sin sidste beretning som formand for Dansk Arbejdsgiverforening. Han var så venlig, nu da han skulle træde tilbage, også at sende en hilsen til den debat, der skal føres her i dag. Jens Thorsen udtalte bl.a., at arbejdstidsnedsættelser normalt hører til overenskomstområdet, og han fandt, at det var besynderligt at tage spørgsmålet op lige efter, at overenskomsterne for 1983-85 er afsluttet.

Endvidere udtalte han, at en 35 timers arbejdsuge vil være ødelæggende for dansk økonomi, og at han ikke troede på en arbejdstidsforkortelse uden en reel lønkomensation. Det sidste sagde den afgående formand for Dansk Arbejdsgiverforening faktisk også. I slutningen af sin tale var Jens Thorsen imidlertid mere positiv, og jeg vil gerne citere et afsnit af hans tale, hvori han siger:

»Folketingsdebatten kan imidlertid også føre til noget positivt, hvis politikerne nemlig vil tage udgangspunktet i behovet for at få skabt en større fleksibilitet på arbejdsmarkedet.«

Vi fra socialdemokratiet vil gerne sige til hr. Thorsen og til alle i det danske samfund, at hensigten med forespørgslen netop er at få sat gang i debatten på alle områder, som har med arbejdstidsnedsættelse at gøre, forud for den næste overenskomstsituation.

Socialdemokratiet tror ikke som hr. Thorsen og en række borgerlige partier, at arbejdstidsspørgsmålet kan løse sig selv. Dertil er fremtidens samfund med en høj grad af teknologi og service for kompliceret. Der vil være behov for nye økonomiske systemer for fortsat at kunne udbygge vort samfund. Vi må derfor efter vor opfattelse diskutere, hvordan vi får et arbejdsmarkedspolitisk instrument, der kan klare såvel op- som nedgangstider.

Arbejdsløsheden må fjernes. Den skaber sociale problemer og konflikter og ødelægger ofte medmennesker psykisk.

LOs formandsmøde i august 1982 udtalte som oplæg til den nu afsluttede overenskomstsituation, at LO ønskede arbejdstiden nedsat med en vis – og jeg understreger: en vis – lønkomensation. Dette fortæller klart, at LO er klar over, at konkurrenceevnen internationalt spiller ind, og at arbejdstiden derfor må sættes ned i de lande, vi skal samhandle med, nogenlunde i samme takt som i vort eget land.

Det skal også siges her i dag, at der ikke skal herske tvivl om, at LO og socialdemokratiet er enige i, at der til de lavtlønnede grupper skal ydes fuld lønkomensation, medens der til de højerelønnede ikke kan ydes en tilsvarende komensation, hvis ikke der samtidig skabes økonomisk, produktiv baggrund herfor.

Jeg synes også, det er værd i dag at vurdere arbejdskraften på arbejdsmarkedet i et historisk perspektiv. Hvis vi ser tilbage på udviklingen fra 1960 til 1980 – en udvikling, der er statistisk bearbejdet i arbejdsdirektoratet – kan vi se, at antallet af arbejdssøgende i 1960 var på 2 millioner, mens tallet 20 år efter er steget til 2,6 millioner. Hvis man foretager et hurtigt regnestykke – dem er der jo lavet mange af her i dag – vil man kunne se, at til trods for at ledigheden er på 275.000 i

[Hans Jørgen Jensen]

dag på årsbasis, så har vi i de sidste 20 år skabt 325.000 nye arbejdspladser. Det, jeg gerne vil sige med dette, er: vi kan altså skabe arbejdspladser, og vi må og vi skal fjerne den opståede ledighed, som har plaget os op igennem 1970'erne. Det er uacceptable forhold i vort samfund, og lader vi stå til, vil tallet stige.

Man kan så stille sig det spørgsmål: ja men på hvilken måde skal vi så sætte arbejdstiden ned? Socialdemokratiet vil gerne pege på, at arbejdstid er mange ting, og at disse mange ting bør indgå i debatten som komponenter til den fleksibilitet, der skal være og må være på fremtidens arbejdsmarked. Socialdemokratiet tænker bl.a. på følgende: skal vi have en daglig arbejdstidsnedsættelse, som der kan være grund til at fremhæve specielt, fordi den især vil kunne tage hensyn til småbørnsfamilierne? Også familiemæssige grunde taler for denne løsning. Eller skal vi have en ugentlig arbejdstidsnedsættelse? Eller måske både-og?

Der er også grund til at spørge: hvad med deltidsarbejdet? Hvad med arbejdsfordelingsordninger? Hvad med orlov? Hvad med sabbatordninger? Også det bør overvejes, når vi skal diskutere arbejdstid. Jeg vil dog godt have lov til at fremhæve de specielle negative virkninger, som deltidsarbejde har og har haft, specielt for mange af Kvindeligt Arbejderforbunds medlemmer og mange kvinder på arbejdsmarkedet. Skal vi fjerne overarbejde og dobbeltarbejde? Skal ferien være 5 eller 6 uger, måske differentieret efter alder?

Vi skal have længere barselorlov. For mig er der ingen tvivl om det. Herunder bør også barselorlov for mænd med ind i vore overvejelser. Arbejdsmarkedsuddannelserne skal forbedres generelt, og vi skal have betalt frihed til uddannelse. Pension og efterløn kan ændres, og gradvis pensionering kan overvejes. Disse ting er socialdemokratiske komponenter til en større fleksibilitet på arbejdsmarkedet. Unægtelig langt mere nuanceret end det, jeg nævnte at Jens Thorsen sagde om fleksibilitet.

Lad mig slutte mit indlæg med at give udtryk for håbet om, at vi i dag vil få en debat, hvor folketinget lægger op til det nødvendige samspil mellem arbejdsmarkedets parter og politikerne, så vi i 1985 kan få taget hul på arbejdstidsnedsættelsen, og at vi ligeledes får lagt en strategi, der rækker helt frem i

1990'erne. De arbejdsløse forventer, at vi løser deres problemer, og fremtiden kræver tilrettelægning og plan for at holde en høj, konkurrencedygtig produktion, som er grundlaget for en høj levestandard uden ledighed.

Dyremose (KF):

Vi er fra konservativ side enige med forespørgerne i, at arbejdsløsheden er et meget alvorligt problem. Det er derfor også et hovedmål for os at medvirke til en politik, der kan øge beskæftigelsen og reducere arbejdsløsheden. Det satser vi hårdt på, og det diskuterer vi gerne, også gerne under forespørgselsdebatten i dag.

Men jeg vil ikke skjule, at vi i den konservative gruppe er en lille smule forbavsede over formuleringen af denne forespørgsel. Selv efter at have lyttet til de tre socialdemokratiske indlæg, der har været indtil nu, står det ikke helt klart, om socialdemokratiet mener, at folketinget i givet fald skal lovgive om arbejdstiden. Hvis svaret på det spørgsmål, om man skal lovgive om arbejdstiden, er bekræftende – det håber jeg ikke – vil det være en overraskende udvikling, en meget overraskende udvikling. Tænk blot på, hvad hr. Svend Auken sagde den 8. oktober 1982 i forbindelse med behandlingen af lovforslag nr. L 10 om begrænsning af lønstigninger og ændringer af takt- og dyrtidsregulering! Da sagde hr. Svend Auken ifølge folketingets forhandlinger 1982-83, sp. 280:

»Vi har haft mange indgreb i arbejdsmarkedets forhandlinger og aftaleforhold, men det er dog aldrig sket før, at en regering har blandet sig i en overenskomstssituation, før forhandlingerne overhovedet er begyndt.«

Og hvad er det så, vi ser lige nu? Ja, vi ser, at næsten inden overenskomstforhandlingerne er afsluttet, begynder socialdemokraterne at blande sig i den næste overenskomstforhandling.

I hvert fald blev det oplevet sådan, da fru Jytte Andersen på vegne af det socialdemokratiske ligestillingsudvalg rejste en debat i begyndelsen af april måned om netop arbejdstidsbegrebet, og reaktionerne udeblev da heller ikke. Jeg vil gerne citere, hvad f.eks. næstformanden for LO, hr. Finn Thorgrimson, sagde ifølge Berlingske Tidende den 8. april i år. Han sagde:

[Dyremose]

»Det problem er arbejdsmarkedets parter langt bedre til at klare.«

Og han fortsatte:

»Hvis Jytte Andersen er refereret korrekt, kan jeg ikke se, hvad ligestillingsudvalget har at gøre i denne sag. Folketinget kan nok lovgive for arbejdstiden, men det kan i praksis ikke lovgive for en lønkompensation.«

Hr. Thorgrimson blev fulgt op af formanden for Metal, Georg Poulsen, der ifølge Jyllands-Posten den 28. april i år erklærede sig som modstander af den forespørgselsdebat, som socialdemokratiet havde foranlediget. Metalformanden er ifølge Jyllands-Posten af den opfattelse, at arbejdstidsspørgsmålet i højeste grad er et emne, som arbejdsmarkedets parter først og fremmest selv skal afklare, og han siger:

»Jeg er ked af, at folketinget så hastigt skal til at diskutere arbejdstidsspørgsmålet. Jeg regner med, at debatten i tinget bliver på det mere overordnede og principielle plan; forhåbentlig vil politikerne konkludere, at arbejdsmarkedets parter overlades til selv at få arbejdstidsspørgsmålet på plads.«

For at sikre, at det ikke var en døgnflue fra fagbevægelsen, at man mente, det var blandt arbejdsmarkedets parter, det skulle forhandles, rykkede den gamle smed, Hans Rasmussen, i felten, og ifølge Skive Folkeblad advarede han både socialdemokrater, radikale og SF, der alle havde luftet muligheden for at nedsætte arbejdstiden ved lovindgreb, imod at blande sig. Han sagde, at det var et overenskomstanliggende, som arbejdsmarkedets parter selv skulle klare. Det stod den 19. april i år i Skive Folkeblad.

Endelig siger formanden for Amtsrådsforeningen, altså en af de offentlige arbejdsgivere, hr. Per Kaalund, der som bekendt også er socialdemokrat, ifølge Berlingske Tidende den 8. april i år:

»Regeringen bør snarere nøjes med at udtrykke sine synspunkter forud for overenskomstforhandlingerne.«

I Berlingske Tidendes referat står der videre:

»Han mener, at ledigheden kan løses ved at udvide ferierne og generelle uddannelsesordninger. En 6 timers arbejdsdag vil efter Per Kaalunds opfattelse sprænge de nuværende offentlige udgifter. Desuden vil mange fristes til at tage halvandet job, og det brin-

ger ikke flere i arbejde, siger Amtsrådsforeningens formand.«

Der er altså en række organisationsformænd af socialdemokratisk observans, som har reageret imod, at man skulle have denne debat i folketinget – og specielt har reageret imod, hvis det skulle resultere i, at man lægger op til lovindgreb fra socialdemokratiets side.

Jeg vil godt sige, at vi er fra konservativ side enig med LO-lederne i, at folketinget ikke skal gribe ind i arbejdstiden. Hertil vil socialdemokraterne måske sige: ja men I greb jo ind i overenskomsterne i oktober. Det er rigtigt. Det kan jeg selvfølgelig bekræfte. Derfor vil jeg også gerne præcisere, hvad vi føler er den hensigtsmæssige opgavefordeling mellem regering og folketing på den ene side og arbejdsmarkedets parter på den anden side. Vi mener, at regering og folketing har ret og pligt til at foretage en overordnet vurdering af den økonomiske udvikling og på grundlag heraf at stille krav, afledede krav, til udviklingen i konkurrenceevne og omkostningsniveau. Men når de overordnede rammer er udstukket, bør vi – det er en hævdvunden tradition, som vi gerne vil videreføre – overlade til arbejdsmarkedets parter inden for de overordnede rammer at afklare spørgsmålet om arbejdstid, afklare de specifikke spørgsmål om løn pr. time og derfor også afklare, om en eventuel arbejdstidsforkortelse skal gennemføres, og hvis den skal gennemføres, om det skal suppleres med eventuelle lønkompensationer.

Jeg vil godt sige, for at man ikke skal misforstå det, at vi er fra konservativ side ikke i tvivl om, at på længere sigt vil arbejdstiden blive reduceret. Jeg kan bare henviser til, at i budgetredegørelsens beregningsforudsætninger regner man fra 1985 til år 2000 – og 1985 er valgt med omhu; det er selvfølgelig valgt ud fra, at da skal vi have en ny overenskomstforhandling – i gennemsnit med en aftalt arbejdstidsforkortelse på ¾ pct. pr. år og derudover en yderligere gennemsnitlig arbejdstidsforkortelse på ¼ pct. pr. år på grund af en øget tendens til deltid. Man regner altså med – i gennemsnit som beregningsforudsætning – en 1 pct.s nedgang i arbejdstiden pr. år i den 15 års periode. Det tror vi som gennemsnit kan være meget realistisk, men vi mener, det er vigtigt, at det er arbejdsmarkedets parter, der forhandler det,

[Dyremose]

for vi er ikke sikre på, at alle grupper skal have den samme arbejdstid. Vi tror, at det er nødvendigt at få brudt op mellem forskellige grupper. Vi tror, det er nødvendigt at have en mere fleksibel arbejdstid.

Jeg vil godt understrege, at når vi reagerer mod de eventuelle indgreb fra folketingets side, så er det for det første, fordi vi synes, det ikke er lovgivningsstof, vi synes, det er aftalestof. For det andet synes vi, at det er et dårligt valgt tidspunkt, lige efter at overenskomsterne er afsluttet og i en situation, hvor det er af afgørende betydning for landets udvikling og for beskæftigelsen, at vi får en forbedring af konkurrenceevnen. Vi må ærligt talt erkende, at hvis der skal ske en arbejdstidsnedsættelse, tror vi ikke, at lønmodtagergrupperne, de store grupper af lønmodtagere, har råd til at undvære en lønkomensation. Hvis kravet om arbejdstidsforkortelse med lønkomensation gennemføres, så forringer vi konkurrenceevnen, og så forringer vi mulighederne for at få løst de grundlæggende beskæftigelsesmæssige problemer. Vi forskertser måske chancen for at løse de store økonomiske problemer, som samfundet står over for.

For det tredje mener vi egentlig, at beskæftigelseseffekten af en eventuel arbejdstidsnedsættelse er yderst tvivlsom. Vi føler os ikke overbevist om, at det er dokumenteret, at en arbejdstidsnedsættelse kan gennemføres på en sådan måde, at det skaber ny beskæftigelse. Der er store problemer omkring en ændret arbejdstilrettelæggelse – problemer, som bedst løses ude på de enkelte virksomheder. Der er store problemer med udnyttelsen af maskinparken – problemer, som bedst løses ude på de enkelte virksomheder, hvor vi jo gerne skulle sikre os, at de investeringer, der foretages i en maskinpark, resulterer i, at denne maskinpark også bliver anvendt. Det er et stort problem specielt for de små og mellemstore virksomheder. Det er et problem, som vi ikke tror på at folketinget skal blande sig i.

Jeg vil gerne understrege, at vi i den konservative gruppe i forbindelse med fremtidige diskussioner om arbejdstiden lægger megen vægt på at få brudt med de stive systemer. Vi tror, det er vigtigt at få skabt en øget fleksibilitet omkring arbejdstidsbegrebet. Vi mener, at et af de områder, man skal satse på, er en øget adgang til gradvis pensionering.

Vi mener også, at man skal satse på en øget adgang til deltid på områder, hvor det ikke findes i dag, men jeg vil godt understrege, når jeg har sagt det, at det for os også er et spørgsmål om aftalestof. Det er ikke noget, vi fra folketingets side skal påtvinge de enkelte brancher, de enkelte virksomheder, at de skal øge deltiden, men det er noget, som vi mener at arbejdsmarkedets parter også bør forhandle om.

Afslutningsvis vil jeg altså gerne konkludere om det, der er hovedspørgsmålet i dag, at vi fra konservativ side ønsker, at denne debat kan ende med en konklusion som den, Georg Poulsen nævnte i Jyllands-Posten den 28. april i år, nemlig den konklusion, at arbejdsmarkedets parter overlades til selv at få arbejdstidsnedsættelsen på plads. Det er en hævdvunden tradition i den danske arbejdsmarkedspolitik. Vi håber, at socialdemokraterne vil acceptere den tradition.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Ja, og derfor afskaffede man dyrtidsreguleringen, afskaffede taktreguleringen og fastsatte en 4 pct.s ramme for forhandlingerne på arbejdsmarkedet. Er sandheden ikke, hr. Dyremose, at hvis indgreb tjener arbejdsgiverne, så er de konservative tilhængere af det; hvis de tjener begge parter, så er man skeptisk; og hvis et indgreb alene er til fordel for lønmodtagerne, så er man imod?

Jeg vil gerne sige til den konservative ordfører, også af hensyn til det videre forløb af debatten, at ikke alene én gang, men tre gange sagde jeg både i min motivering for forespørgslen og efterfølgende, at socialdemokratiet ikke ønsker en ændret rollefordeling i spørgsmålet om arbejdstiden mellem lovgivning og overenskomster, og jeg vil gerne sige det for fjerde gang. Jeg kunne måske også anskaffe en eller anden ørespule, så folk opfatter, hvad der bliver sagt. Vi ønsker ingen ændret rollefordeling på arbejdstidsområdet. Noget er lovgivning, og noget er overenskomster, men hr. Dyremoses eget indlæg vidner jo klart om, hvor vigtigt det er, at tingene bliver set i sammenhæng.

Det samme gælder, når vi taler om omkostningspolitik og indkomspolitik. Der ved vi, at noget er lovgivning og noget er overenskomster. Alligevel har vi en fælles hold-

[Svend Auken]

ning til det. Andet og mere er det ikke, fagbevægelsens ledere har lagt op til, og andet og mere er det ikke, socialdemokratiet har stået for i dag.

(Kort bemærkning).

Dyremose (KF):

Hr. Svend Auken's første polemiske spørgsmål var af en karakter, der ikke engang fortjener besvarelse. Det er klart, at vi prøver på at varetage en helhedsinteresse. De indgreb, som vi gennemførte, har sikret den bedste reallønsudvikling for lønmodtagerne i nyere tid. Det er de nøgne kendsgerninger. Det var bl.a. af hensyn til lønmodtagerne, vi gennemførte de indgreb. Derfor var de retoriske spørgsmål helt unødvendige.

Men det, det drejer sig om, er netop spørgsmålet om rollefordelingen. Det er rigtigt, at hr. Svend Auken sagde, at man ikke ønskede en ændret rollefordeling, og at hr. Svend Auken sagde, at noget er lovgivning og noget er overenskomst. Det, jeg så gerne vil have hr. Svend Auken til at sige helt konkret, er, at det direkte skal oversættes ved, at socialdemokraterne ikke vil være med til at lovgive om arbejdstid på tværs af et ønske fra arbejdsmarkedets parter. Det er det, der ikke er blevet sagt krystalklart endnu. Hvis det kan fortolkes sådan, så er jeg glad, men jeg ville egentlig hellere have, at hr. Svend Auken sagde det helt direkte og entydigt.

Hans Jørgen Holm (V):

Arbejdstiden er et led i aftalerne om løn- og arbejdsvilkår. Nedsættelse af arbejdstiden er gennemført parallelt med lønforbedringer – forbedringer, der er gennemført, efterhånden som vi er blevet rigere. Den diskussion, der i øjeblikket foregår om arbejdstiden, har en anden baggrund. Det drejer sig ikke om øget velstand, men om, hvorvidt flere kan bringes i arbejde, hvis arbejdstiden sættes ned. Det lyder næsten banalt, og jeg kommer uvilkårligt til at tænke på regnestykkerne fra 5. klasse: når 7 mand er 40 timer om et arbejde, hvor mange skal der så til for at klare det samme arbejde på 35 timer? Ifølge facitlisten er det korrekte svar 8 mand. Den sag er jo ikke til at diskutere. I den offentlige debat synes det samme skråsikre resultat næsten også at være fastslået som en kendsger-

ning, at en arbejdstidsnedsættelse vil give flere i beskæftigelse.

Forespørgslen taler om behovet for en arbejdstidsnedsættelse og en bedre fordeling af arbejdet set i relation til de foreliggende prognoser for beskæftigelse og arbejdsløshed. Selv om disse prognoser viser en stigende beskæftigelse, viser de desværre ikke tilsvarende fald i ledigheden, ergo må vi fordele det forhåndenværende arbejde. Fat i regnebogen for 5. klasse, og vi har løsningen. Facitlisten kan købes hos boghandleren. Er det forespørgernes konklusion?

Jeg har forsøgt at skaffe mig en facitliste, men må tilstå, at der ikke i nogen af de publikationer, jeg har haft fat i, er nogen, der kommer op på siden af facitlisten til 5. classes regnebog. Der tages et hav af forbehold. Hvis det skal lykkes, skal realkapitalens udnyttelsesgrad bibeholdes eller forøges, enhedsomkostningerne må ikke stige osv., forudsætninger, der næppe lader sig opfylde eller tilnærmelsesvis opfylde i virkelighedens verden.

I de analyser, jeg har set, kommer man meget let over det forhold, at en lille del af den samlede beskæftigelse foregår på skiftehold. Hovedparten af danske job er, hvad man kan kalde etskiftsjob. Det nytter ikke, man drager konklusioner på baggrund af nogle få store virksomheder.

Dertil kommer, at hovedparten af job i den offentlige sektor ligeledes er etskiftsjob. En arbejdstidsnedsættelse vil på utallige områder nødvendigvis føre til, at udnyttelsen af kapitalapparatet bliver mindre og enhedsomkostningerne vil stige – selv uden lønkom-pensation. Specielt vil de mindre virksomheder blive ramt. Det er en fejlagtig socialistisk opfattelse af samfundet at gå ud fra, at mængden og arten af arbejdet er konstant. Man bliver nødt til at spørge, hvilke processer der sættes i gang i et levende og dynamisk samfund. Men den dynamiske side synes at være ganske ubeskrevet. Her er forespørgerne som nævnt helt ude af trit med virkeligheden, når de går ud fra en forudsætning om, at mængden og arten af arbejdet er konstant. Det nytter derfor ikke med et stationært regnestykke som i 5. classes regnebog.

For mig rejser netop det forhold, at en arbejdstidsnedsættelse bryder ind i de gældende omkostnings- og lønstrukturer, spørgsmålet om, hvilken reaktion der bliver, om

[Hans Jørgen Holm]

virksomhederne tvinges over i en forceret anvendelse af avanceret teknologi. Resultatet kan så blive, at der ikke kommer flere i beskæftigelse. Resultatet heraf kan måske endda blive en lavere beskæftigelse, fordi virksomhederne presses yderligere i en situation, hvor økonomien i forvejen er stresset. Der bliver ikke økonomisk plads til at overflytte frigjort arbejdskraft til servicefunktioner. Såvel offentlige institutioner som private virksomheder bliver tvunget til at udnytte stor-driften desto mere kynisk, jo svagere økonomien er.

Jeg skal ikke gå længere ind i den teoretiske diskussion på nuværende tidspunkt, blot konstatere, at der er tale om så mange hvis'er, at virkningerne står i et meget usikkert skær.

Kun på et enkelt område synes en nedsat arbejdstid at kunne leve op til forudsætningerne, nemlig for så vidt angår deltidsbeskæftigelse. Individuelle deltidsaftaler vil netop kunne tilpasses de specielle forhold, der er gældende i det konkrete tilfælde. Det er derfor også påfaldende, at de faglige organisationer udviser så megen modvilje mod deltidsbeskæftigelse. Begge arbejdsmarkedets parter talte med store bogstaver i efteråret, da jeg udtalte mig om behovet for friere adgang til deltid. Jeg kunne blande mig udenom. Jeg skal benytte lejligheden her til at konstatere, at de to parter i de netop afsluttede overenskomstforhandlinger ikke har gjort en brik for at lette adgangen til deltidsarbejde, selv om der er et udbredt ønske herom blandt lønmodtagerne, og selv om man samtidig kan forbedre beskæftigelsen uden negative virkninger på virksomhedernes konkurrenceevne. Der er måske endog behov for en undersøgelse af, på hvilke områder lovgivningen blokerer for deltidsbeskæftigelse.

Arbejdstidsproblemer, der giver åbenlyse samfundsmæssige problemer, kan i givet fald berettiget folkettingen til at gå ind med lovgivning. En generel nedsættelse af den årlige, ugentlige eller daglige arbejdstid kan næppe siges at tilhøre denne kategori. De samfundsmæssige gevinster i form af lavere ledighed er så usikre, måske endda tvivlsomme, at der heller ikke heri er tilstrækkelig begrundelse.

Venstre finder fortsat, at spørgsmålet om arbejdstid er et overenskomstanliggende. En arbejdstidsforkortelse kan gennemføres på mange måder. Her vil mange individuelle

interesser skulle vejes op mod hinanden, men ind i vurderingen bør også indgå, når engang der bliver økonomisk baggrund for at diskutere arbejdstidsnedsættelse, om den øgede velstand skal gå til mere fritid eller til serviceforbedringer. Set fra en beskæftigelsesmæssig synsvinkel er det inden for servicesektoren, vi skal finde beskæftigelse til den arbejdskraft, som ny teknologi gør arbejdsløs i den produktive sektor. Men lige nu er opgaven at få den produktive sektor til at vokse, ikke at fordele arbejdet.

Lilli Gyldenkilde (SF):

For SF er det et centralt og afgørende krav at få gennemført en nedsættelse af den daglige arbejdstid. SF betragter en nedsættelse af den daglige arbejdstid til 6 timer som et kønspolitisk krav, der vil give mulighed for en anden arbejdsdeling mellem mænd og kvinder, og det vil være medvirkende til at nedbryde det eksisterende kønsrollemønster.

SF anser også kravet om nedsat arbejdstid for et instrument til en mere ligelig fordeling af det eksisterende arbejde. Også socialt og kulturpolitisk set er det en landvinding, hvis vi får nedsat den daglige arbejdstid. SFs mål er som bekendt 6 timers arbejdsdag, men indtil dette mål er nået, er vi selvfølgelig villige til at støtte enhver løbende nedsættelse af arbejdstiden, begyndende med en 7 timers arbejdsdag.

Arbejdsløsheden er et af de største problemer, vi har over hele den vestlige verden i dag. Arbejdsløsheden i Danmark er stor, og vi har så bevægeligt et arbejdsmarked, at der går 600.000-700.000 mennesker ud i arbejdsløshed af kortere eller længere varighed hvert år. Det er det tal, som vi omregner, hvorefter vi kan sige, at vi her i Danmark nu faktisk har 300.000 fuldtidsarbejdsløse. Heraf er 100.000 ganske unge mennesker, og en stor del af samtlige arbejdsløse er kvinder. Arbejdsmarkedet er sådan indrettet, at det i meget høj grad er deltidsarbejde, kvinderne kan få. Det tager de naturligvis bl.a., fordi 40 timers arbejdsuge er for lang tid.

Den teknologiske udvikling viser os med lysende klarhed, at der ikke fremover vil blive brug for så mange i produktionen, at alle, der ønsker en fuld arbejdsdag, kan få det.

Men ét er sikkert og vist: skal den daglige arbejdstid nedsættes - og det skal den - så

[Lilli Gyldenkilde]

må de lavtlønnede sikres fuld kompensation, for ellers kan netop de grupper ikke klare at få arbejdstiden nedsat.

Når vi siger det, betyder det naturligvis ikke, at selv om man herindefra tilrettelægger en politik, som opfordrer til, at man ved kommende overenskomstforhandlinger arbejder for at få arbejdstiden sat ned, skal lønarbejderne ikke have indflydelse på, hvordan det i givet fald skal udformes. Det, socialistisk folkeparti mener i dette spørgsmål, er, at vi herindefra skal gøre, hvad vi kan, for at sikre, at der ikke kommer ubehageligheder i en overenskomstperiode, som gør, at reallønnen sænkes for de lavtlønnede, hvis man får en arbejdstidsnedsættelse igennem.

Det er denne politik, socialistisk folkeparti har bearbejdet på sit nyligt overståede landsmøde. Vi ville gerne have nogle muligheder for at være med til at presse på, også herindefra, for at få arbejdstiden sat ned, og det er vi selvfølgelig glade for at vi har fået muligheder for. Men som sagt skal det ikke være sådan, at lønarbejderne dermed er frataget muligheden for at kæmpe for så god lønkompensation som muligt.

At få nedsat arbejdstiden, den daglige arbejdstid, som SF forestiller sig, vil ikke ske med det borgerlige flertal, vi har her i folketinget for tiden. Det tror vi ikke på. Det er først og fremmest fagbevægelsen, der i samarbejde med arbejderpartierne må arbejde herfor. Men for at komme dertil kan det være fornuftigt, at der allerede nu lægges op til at få analysearbejdet vedrørende de beskæftigelsesmæssige og samfundsmæssige virkninger af en arbejdstidsnedsættelse frem i lyset. Ind i dette må gå, hvordan man får garanteret merbeskæftigelsen, får påbegyndt en afskaffelse af deltidarbejdet, og man må se på overarbejde.

I en diskussion om en bedre arbejdsfordeling må naturligvis andre aspekter indgå. Her tænker jeg på ting som betalt uddannelse i arbejdstiden, sabbatar, en bedre barselorlov, som også andre ordførere har været inde på. Jeg tror, det var arbejdsministeren, der også var inde på at tage pensionsalderen ind i debatten. Til det sidste vil jeg ærlig talt sige, at med de pensionssatser, vi har for almindelig folkepension, vil en nedsættelse af pensionsalderen ikke være nogen retfærdighedshandling. Arbejdsministeren lagde vægt på – og andre med for den sags skyld – at det skulle

være arbejdsmarkedets parter, der ene og alene skal afgøre arbejdstidsproblemerne. Som bekendt mener vi også i SF, at folk skal have så stor indflydelse, som det overhovedet er muligt, på deres arbejdsvilkår, på deres arbejdsområde og dermed også på arbejdstiden. Vi ved, det er et stort ønske hos mange at få arbejdstiden sat ned, og derfor mener vi godt, at man herinde kan være med.

Det er jo sådan, at fagforeninger selvfølgelig først og fremmest er til for deres medlemmer, men der er altså også nogle, der står udenfor, og som ikke har mulighed for at komme ind og blive medlem, fordi de ikke kan skaffe sig et arbejde først, hvilket er en forudsætning for at komme ind i fagforeningerne. Dem er der altså nogen der er nødt til også at tage hensyn til. Jeg mener ikke, det er sådan, at man ikke også fra fagbevægelsens side tager et vist hensyn til dem, men jeg mener faktisk, at man ikke hidtil har taget nok hensyn til dem, for så var man kommet længere på dette område, end man faktisk er.

Arbejdsministeren var inde på, at tilgangen til arbejdsmarkedet havde været stor i de foregående år og fremover vil være noget faldende. Det tror jeg er rigtigt, men ikke desto mindre er der allerede lavet beregninger på, at vi skal fremskaffe 60.000 job om året i en 10-årig periode bare for at få den arbejdsløshed væk, vi står med i øjeblikket, og for at få tilgangen ind. Hvordan i alverden kan man forestille sig, at det skal kunne lade sig gøre med den historie, vi kender?

Vi kan se tilbage på årene, der er gået, hvor mange job der egentlig er kommet i industrien, og vi ved, vi står midt i en rygende teknologisk udvikling, der virkelig tager fart i disse år. Resultatet af det er, at vi ikke engang kan fremtrylle de job, de 60.000 job pr. år, som skal til i de kommende år. Derfor må vi arbejde med alle de forskellige aspekter, og jeg er da enig med arbejdsministeren i, at man ikke med arbejdstidsnedsættelse alene kan afskaffe ledigheden, for vi kan ikke forestille os at få så kort en arbejdstid på en studs, så vi kan klare alle problemer med det. Derfor har jeg også nævnt alle de andre aspekter, som må med ind i denne arbejdstidsdrøftelse.

Og må jeg så ikke sige, at det jo er mangeløst både af hr. Dyremose og for den sags skyld også af arbejdsministeren at tage både

[Lilli Gyldenkilde]

den ene og den anden i ed. Det var sagt i flæng fra hr. Dyremoses side, men at tage hr. Finn Thorgrimson, hr. Georg Poulsen og formanden for Amtsrådsforeningen, Per Kaalund, i ed og bruge dem som forsvar for, at vi ikke måtte befatte os med noget så helligt som arbejdstidsnedsættelse, ikke engang diskutere det i folketinget, selv om vi overhovedet ikke skal lovgive på området! Det var utroligt at høre, når man tænker på, hvordan man ellers har gebærdet sig over for de grupper, som nogle af disse mennesker i hvert fald står som fortalere for. Jeg mener ikke, at Per Kaalund har været særlig begejstret for alle nedskæringerne i bloktilskud til amter og kommuner. Jeg mener ikke, at Georg Poulsen eller for den sags skyld Finn Thorgrimson har været vild med at få nedsat dagpenge til de arbejdsløse, at få indført karensgang og alle de andre ting, som den borgerlige regering har befattet sig med. Jeg synes nok, det var noget søgt at tage dem ind i forsvaret for, at man ikke må befatte sig med arbejdstiden.

(Kort bemærkning).

Dyremose (KF):

Jeg sagde såmænd bare, at vi ikke skulle lovgive. Jeg sagde ikke noget om, at vi ikke skulle diskutere. Det sagde jeg oven i købet indledningsvis at jeg synes var rigtigt og udmærket, blot med den klare konklusion, at vi ikke skal lovgive. Der lå en antydning heraf hos fru Lilli Gyldenkilde i den sidste formulering. Det vil jeg gerne have bekræftet: skal vi lade være med at lovgive, skal vi garantere arbejdsmarkedets parter, at vi ikke lovgiver om arbejdstiden mod arbejdsmarkedets parter, mod kun én af arbejdsmarkedets parter?

Jeg stillede dette spørgsmål til hr. Svend Auken. Han ville ikke svare på det på daværende tidspunkt. Det kommer forhåbentlig senere. Og når jeg nævnte LO-lederne, kunne jeg da også have nævnt Arbejdsgiverforeningens direktør og andre, som havde samme synspunkt. Jeg regnede sådan set med, at det gjorde mere indtryk specielt på hr. Svend Auken, at det var lederne i fagbevægelsen og andre socialdemokrater, jeg kunne referere havde det synspunkt, som også er det konservative synspunkt.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Nu kan jeg forstå, det var et spørgsmål om, hvem der skulle gøres mest indtryk på. Jeg kan forstå på hr. Dyremose, at han i hvert fald ikke har regnet med, at Georg Poulsen, Finn Thorgrimson og Per Kaalund havde haft særlig stor indflydelse på det, jeg ville sige, og deri har hr. Dyremose sandelig ret.

Men når man tager diskussionen: lovgive eller ikke lovgive, mener jeg, man må se på dette i en helhed. Det er det, vi heldigvis har fået lov til fra socialistisk folkepartis landsmøde, og det er vi meget glade for. Vi siger ikke her, vi skal lovgive hverken i dag eller i morgen. Nu skal vi først og fremmest have det analysearbejde gjort klart, og så må vi se, hvor vi så går hen, for arbejdstiden skal sættes ned, og de lavtlønnede skal have fuld kompensation.

(Kort bemærkning).

Dyremose (KF):

Fru Lilli Gyldenkilde har helt ret i, at jeg ikke regner med, at det ville gøre overvældende indtryk, hvad diverse socialdemokratiske fagforeningsledere vil sige, når man tager i betragtning, at SFs egne faglige tillidsrepræsentanter er blevet nedstemt på SFs landsråd.

Lawaetz (FP):

Jeg hørte i aftes i Radioavisen, at hr. Svend Auken skulle have udtalt, at spørgsmålet om arbejdstidens længde burde afgøres af arbejdsmarkedets parter. I dag er jeg kommet lidt i tvivl om efter at have hørt hr. Svend Auken, om det var et fødselsdagsøn-ske i anledning af hans 40 års dag eller det var seriøst ment.

Det er rigtigt, at i et sundt samfund skal lønninger m.v. aftales mellem arbejdsgiver og arbejdstager, og i et meget sundt samfund vil løn m.v. rette sig efter udbud og efterspørgsel, men vi lever ikke i et økonomisk sundt samfund. Derfor kan det være nødvendigt, at folketinget griber ind imod forslag, der skader økonomien. Hvorfor har hr. Svend Auken samt en kendt fagforeningsmand, hr. Hans Jørgen Jensen, en tidligere fagforeningsformand, endnu mere kendt, nemlig forhenværende statsminister hr. Anker Jørgensen, samt en tidligere finansminister, hr.

[Lawaetz]

Heinesen, der burde kende de økonomiske sammenhænge, stillet denne forespørgsel, når man samtidig siger, at folketinget ikke skal blande sig? Det kan da ikke være for at give folketinget beskæftigelse. Dér synes jeg sådan set, vi har nok lige i disse dage.

For yderligere at karakterisere denne forespørgsel som ubegrundet kan jeg tilføje, at under de nyligt afholdte overenskomstforhandlinger var LO fornuftig nok til at indse, at tiden ikke var inde til nedsættelse af arbejdstiden. Kun de mest venstredrejede forbund kom med krav i den retning, men de blev udtrykkelig stemt ned af den besindige del af LO, der også tænkte på landets økonomi og beskæftigelse. Heldigvis for det lille land.

Arbejdsløshed, mangel på beskæftigelse, bliver næsten altid og af mange mennesker diskuteret på forkerte præmisser. I stedet for logisk økonomisk konsekvenstænkning farver man dette altoverskyggende alvorlige problem partipolitisk.

Hvor er det nemt og billigt at bilde den mindre logisk økonomisk tænkende del af vælgerne ind, at nedsat arbejdstid kan nedsætte eller sågar afskaffe arbejdsløsheden.

Hvor er det nemt for SF på deres landsmøde at råbe op om og overbevise hinanden om – ret meget længere når det vel ikke – at en arbejdstid på seks timer om dagen er det eneste saliggørende. Så er man ydermere stolt af, at man nu ikke mere går så vidt, at alle skal have fuld lønkomensation. Nej, nu taler man om de lavestlønnede, men bagefter hører man, at det var der heller ikke enighed om. Vil socialdemokratiet ikke føre arbejdslospolitik, sagde man, så må SF gå i spidsen for en samlet arbejderfront.

Når jeg hører noget sådant, rinder det mig i hu, at 55 pct. af SFs vælgere er ansat i den offentlige sektor. Jeg spekulerer på, om partiet i det hele taget kan kaldes et arbejderparti. Men begreberne ændres jo stadig. I gamle dage var en arbejder manden på gulvet, et solidt og forstæeligt samt respekteret begreb. I dag er børnepædagoger, socialrådgivere, venstredrejede skolelærere osv. vel blevet til arbejdere. Lidt af de samme politiske betragtninger gælder for øvrigt venstrefløjen i socialdemokratiet.

Når jeg nævner disse ting, er det, fordi jeg vil påstå, at man tænker partipolitisk i en sådan sag i stedet for nationaløkonomisk. Vi

har hørt til hudløshed fra denne talerstol og fra den ende af det politiske spekter, at alle årsagerne til arbejdsløsheden og dermed til gældsætning af landet kommer udefra: dårlige verdenskonjunkturer, stigende oliepriser og alt det sædvanlige. Vi er selv helt uden skyld, forsøger man at bilde folk ind. Men de barske kendsgerninger er, at vi har ført en elendig lønpolitik, stadig bevilget hinanden flere penge, forringet konkurrenceevnen uden at forbedre reallønnen. Vi har tolereret et offentligt overforbrug, der stadig har gjort os fattigere.

Det er disse grundlæggende faktorer i økonomien, der skal rettes op. Det er nemmere, end man tror, for vi er kun en brik på verdensatlasset. Med vor dygtighed og vor gode uddannelse kunne vi let sælge den smule varer, vi kunne producere, blot priserne var rigtige. Det er pointen i hele denne debat, ikke om man arbejder en time fra eller til.

Midt i denne realistiske alvor kommer man så med noget så enfoldigt, som at man kan rette skuden op ved at arbejde mindre. Vi kunne naturligvis fordele fattigdommen, men er det det, man vil? Har disse forkæmpere for kortere arbejdstid slet ingen økonomiske konsekvensberegninger foretaget? Man skulle ikke tro det. Både i Danmark og andre vesteuropæiske lande er der foretaget beregninger, der viser, at hver time arbejdstiden nedsættes, betyder en omkostningsstigning på ca. 3 pct. Det burde egentlig være til at fatte.

Det er ikke helt forkert, at en arbejdsplads i gennemsnit koster 400.000 kr. Det er et tal, vi har brugt før. Forrentning, afskrivning og vedligeholdelse koster efter rentefaldet ca. 20 pct. pr. år eller 80.000 kr. Disse penge skal nu tjenes på en time pr. uge mindre eller 2½ pct. mindre arbejde. Det er naturligvis uden lønkomensation, disse beregninger er foretaget.

Det er også enfoldigt at tro, at vi kan gå i spidsen med nedsættelse af arbejdstiden med vores kæmpegæld. Se på vore tretten nærmeste konkurrentlande! De har alle 40 timer undtagen Schweiz, der arbejder længere. Ud over det har Belgien 39 timer, Frankrig er netop startet med 39 timer ud fra en lovgivning, der siger, at arbejdstiden gradvis skal nedsættes de næste fire år med yderligere en time om året.

[Lawaetz]

Går det for godt i det socialistiske Frankrig? Virksomhederne kan kort og godt ikke producere og indtjene det samme i f.eks. 35 timer som i 40 timer pr. uge. Det burde være let fatteligt. Jeg ved godt, at man vil komme med den sædvanlige snak om, at man kan ansætte flere folk, men også det koster penge, administration, forsikringer osv., og alligevel kører produktionsapparatet, maskinerne, kun 35 timer om ugen i stedet for 40. Vi kan lige så godt spare den diskussion, så længe vi fortsat øger vor gæld i stedet for at betale af på den. En dag vil den teknologiske udvikling medføre, at arbejdstiden sættes ned i alle civiliserede lande, også jeg tror på det. Så kan vi følge de andre lande til den tid, dersom vi da har fået bragt orden i økonomien, men lad de andre og stærkere lande komme først.

Indtil da må vi efter fremskridtspartiets opfattelse nøjes med at liberalisere adgangen til deltidsarbejde, men det vil man tilsyneladende ikke. Naturligvis kunne det skaffe nogle flere i arbejde, ligesom en gradvis aftrapning til pensionsalderen ville være en positiv ting. Det kunne man diskutere med rimelighed. Generel nedsættelse af arbejdstiden er i dag en håbløs idé, der ville bringe os videre mod den berømte afgrund. Ethvert realistisk tænkende menneske vil være enig med mig heri.

Vi må så leve med, at et antal venstredrejede politikere fortsat vil forsøge at bilde befolkningen ind, at kortere arbejdstid med hel eller delvis lønkompensation, længere barselorlov til mødre og helst også til de stakkels fædre samt fuldt betalt løn til uddannelse vil rette økonomien op og afskaffe arbejdsløsheden.

Hvad er i øvrigt arbejdsvenlig politik? Det er efter fremskridtspartiets mening ganske enkelt at skaffe arbejde. Det gør man efter vor opfattelse absolut ikke ved at arbejde mindre.

Grethe Kindberg Jørgensen (CD):

Ministeren var inde på, at de socialdemokratiske tanker ikke var nye. Heri er jeg enig. Men efter at have hørt om LOs modtagelse af ideen forbavses også CD over, at vi skal debattere det i dag. Blandt andet har Georg Poulsen offentligt udtalt, at hele spørgsmålet om arbejdstidsnedsættelse med eller uden

lønkompensation absolut må være et overenskomstsspørgsmål, som arbejdsmarkedets parter i forening bedst selv vil kunne klare.

Jeg er enig med hr. Svend Auken i, at arbejdsløsheden er et stort problem, og der er ting i det, men nok bør diskutere og se på. Så langt kan vi godt blive enige. Spørgsmålet for CD er, om det er det rigtige tidspunkt, nu, da vi prøver at få gang i produktionsapparatet for at skabe arbejdspladser, for i første omgang er det en fordyrelse for erhvervsvirksomhederne. Den offentlige sektor kan heller ikke bære det, fordi hele samfundsøkonomien er så anstrengt. CD kan da godt se, at vi på et eller andet tidspunkt sikkert bliver nødt til at dele og eventuelt nedsætte arbejdstiden, hvis vi skal opnå den beskæftigelsesgrad, vi gerne vil, men det må være et overenskomstansliggende, det må ind i overenskomstforhandlingerne mellem arbejdsmarkedets parter.

Det er igen et spørgsmål om, hvordan virksomhederne har indrettet hele produktionsapparatet, om det i det hele taget kan give nogen beskæftigelse. Problematikken i debatten må være, hvad det giver af beskæftigelse for de arbejdsløse, og hvordan man kan få flere i gang. Det må ikke blive sådan, at de, der arbejder, bare skal sætte tempoet op og ingen kommer i arbejde.

CD mener også, at spørgsmålet må ses i sammenhæng med hele den teknologiske udvikling, således at en planlægning kan ske i forbindelse hermed. Derfor må det køres langsomt ind. Det er ikke noget, man kan gøre fra det ene øjeblik til det andet. Virksomhederne skal have tid til at omstille sig.

I forbindelse med debatten er det i hvert fald væsentligt for mig at få sagt, at vi ikke må glemme de mindre virksomheder, for det er sværere for dem at indstille sig på en arbejdstidsnedsættelse end for de store virksomheder. Hvis man pludselig nedsætter arbejdstiden f.eks. med 6 timer, som vi har hørt i fjernsynet for nylig, kan man ikke ansætte én for de 6 timer. Det vil sige, at de små virksomheder får ekstra lønudgifter, og der kommer ikke en øget produktivitet, niveauet sænkes, og så er hensigten med nedsættelse af arbejdstiden, nemlig øget beskæftigelse, elimineret, i hvert fald på det område. De store virksomheder kan måske bedre klare det, hvis de får tid til en planlægning, men igen synes jeg, det må være et overens-

[Grethe Kindberg Jørgensen]

komstspørgsmål. Jeg synes også, at man i den forbindelse og i hele debatten skal se på konkurrencemomentet i det. Der er mange ting og mange aspekter, som bl.a. også fru Lilli Gyldenkilde var inde på.

Jeg vil også godt komme ind på et andet område: hele det offentlige. Jeg kan slet ikke forstå, at hr. Svend Auken overhovedet ikke omtalte dette område. Hvad har man tænkt sig at gøre med det, og hvordan og hvor skal pengene komme fra til denne gruppe samfundsborgere?

Til slut skal jeg kun sige, at skal vi se på det familiemæssige, vil en arbejdstidsnedsættelse være af det gode, især for børnefamilier. Der vil blive mere tid til børnene, og efter min personlige opfattelse er det vore børn, der er blevet tabere i det samfund, vi har opbygget med alle vore materielle goder som hovedmål.

Lone Dybkjær (RV):

Det er også efter det radikale venstres opfattelse nødvendigt at diskutere nedsættelse af arbejdstiden. Det skyldes både beskæftigelsesmæssige og det, vi har kaldt menneskelige eller sociale grunde. Når vi synes, at det er nødvendigt at diskutere det, skyldes det også, at vi har snakket om nedsat arbejdstid i ganske lang tid, men at det har knebet med konkrete resultater. I modsætning til den konservative ordfører, hr. Dyremose, synes jeg, at tidspunktet er usædvanlig velegnet. Bortset fra at vi er nogle stykker, der har travlt i forbindelse med folketingets afslutning, så mener jeg, at man umiddelbart efter de indgåede overenskomster – og ikke et halvt år efter – bør diskutere det, og navnlig hvis man anvender hr. Dyremoses argumentation, at det skal indgå i overenskomsterne, er det vel vigtigt at tage debatten nu, for det er – alt andet lige – nu, at det generer arbejdsmarkedets parter mindst. Tidspunktet er usædvanlig velegnet, fordi vi ikke står over for en overenskomstsituation.

Når vi finder, at det er rigtigt at diskutere det, var det både af beskæftigelsesmæssige og af menneskelige grunde. Uanset hvilke forskere, erhvervsfolk eller andre der udtaler sig, må man konstatere, at de alle når til, at vi fortsat vil have arbejdsløshed, at vi ikke kan få fuld beskæftigelse, sådan som billedet tegner sig i dag. Tallene kan være større eller

mindre, men nul arbejdsløshed eller nogle få titusinder er der faktisk ingen der kommer til. Alt tyder på, at den industrielle fremstillingssektor vil investere i maskiner og ikke i arbejdspladser, og det er der egentlig ikke noget at sige til, og i øvrigt er det også en udmærket udvikling. Det er faktisk ikke alt arbejde, der er særlig spændende, særlig interessant eller ikke endogså meget fysisk belastende. Men det er kun godt, hvis man erkender, at det er situationen, og at man så gør noget ved den. Det er ikke acceptabelt at komme op på de mange hundrede tusinde arbejdsløse, vi har i dag. Det er navnlig ikke acceptabelt, hvis det er de samme, der rammes. Hvis man kunne sige, at de mange ledige var nogle, der uafsladeligt skiftede job – og vi ved, at en stor del af arbejdsmarkedet gør det i dag, idet 700.000–800.000 mennesker passerer gennem arbejdsløsheds-kasserne – gjorde det måske knap så meget, for det afgørende er trods alt, om der er tale om langtidsledighed eller ej. Som udviklingen er, er der altså meget, der tyder på, at vi vil få en stor gruppe langtidsledige, så der ikke blot bliver tale om, at vi får et større slip ved et skifte fra det ene til det andet arbejde.

Til belysning af dette vil jeg godt tage et konkret projekt frem, nemlig det forskningsprogram, EF har gennemført – for nu at tage noget, som jeg mener den borgerlige side måske kan acceptere – om den fremtidige beskæftigelses-situation og om, hvilken indflydelse informationsteknologien og bioteknologi vil få for udviklingen. Konklusionen er ganske klar. I øvrigt bør vi fra dansk side diskutere den. Der kan, uanset hvor megen umage vi gør os, ikke skaffes et tilstrækkeligt antal arbejdspladser – her også taget i betragtning, at der fortsat er tilgang til arbejdsmarkedet. Det vil sige, at der altså er en række mennesker, der bliver tabere, og det er klart, at det rammer de svage grupper, specielt kvinderne, som er den svageste gruppe på arbejdsmarkedet. Det rammer naturligvis også uuddannede, og desuden er der en tendens til, at det rammer nogle særlige regioner.

I øvrigt har arbejdsministeren selv henvist til budgetredegørelsen, og den giver det samme billede: godt nok bliver der flere job, men vi får stadig væk også i 1987 flere hundrede tusinde arbejdsløse. Derfor er det nødvendigt at diskutere arbejdstid og nedsættelse

[Lone Dybkjær]

af arbejdstiden som et element i løsningen af arbejdsløshedsproblemet.

Man kan så spørge, hvor meget man skal nedsætte arbejdstiden, og hvordan man skal gøre det. Vi har i politisk-økonomisk udvalg prøvet at stille et spørgsmål om, hvilken indvirkning det vil have på beskæftigelsen, hvis man nedsætter arbejdstiden med 1 time om ugen hvert år i de næste 5 år. Vi har netop fået et svar, som bare ikke er et svar på det stillede spørgsmål, og derfor kan det ikke umiddelbart bruges. Det er i øvrigt så indviklet, at jeg skal nære mig for at drage for vidtgående konklusioner ud fra det, for jeg har fået det ind i salen umiddelbart inden debatten. Der er i hvert fald ingen tvivl om – det fremgår også af papiret – at der selvfølgelig er en beskæftigelseseffekt ved at nedsætte den samlede arbejdstid. Der er heller ingen tvivl om, at sådan som udviklingen er, hvor man i høj grad vil have servicefag og det er dem, der vil vokse, har en nedsættelse af arbejdstiden naturligvis en betydning.

Så kan man selvfølgelig fremhæve de menneskelige grunde, som jeg har været inde på. Her er det navnlig børnefamilierne, som også arbejdsministeren og andre har været inde på, men også andre grupper vil naturligvis have behov for en nedsættelse.

Børnefamilierne er værd at nævne, fordi det netop er karakteristisk for den familiegruppe, at arbejdstiden taget for familien som helhed virkelig er vokset i de seneste år. Tidligere var det ikke almindeligt, at begge havde udearbejde, når der var små børn. Det var almindeligt, at kvinden arbejdede, til der kom små børn, og muligvis kom i arbejde igen senere hen, men oftest gled hun ud af arbejdsmarkedet, når der kom børn. Det er her, at situationen er ny, og det er selvfølgelig også derfor, at man altid fremhæver børnefamilierne, når man taler om, hvilken gruppe der er hårdt belastet. Det er naturligvis ikke det eneste, der skal til for at hjælpe børnefamilierne, men det er nu den nødvendige forudsætning for, at denne gruppe kan hjælpes. Så vores konklusion både på det beskæftigelsesmæssige og på det sociale og det menneskelige er, at en nedsættelse af arbejdstiden er nødvendig.

Hvad er lønmodtagernes interesser i dette, spørger arbejdsministeren, idet der jo i forbindelse med de netop overståede overenskomster ikke har været krav herom. Her sy-

nes jeg også vi må gøre os klart – fru Lilli Gyldenkilde var lidt inde på det – at de faglige organisationer primært varetager de arbejdendes interesser. Fru Lilli Gyldenkilde sagde det noget mindre skarpt end jeg, det indrømmer jeg. Fru Lilli Gyldenkilde sagde, at der var nogle, der ikke var kommet ind i de faglige foreninger osv., og det er også rigtigt. Men vi bliver nødt til at sige, at der er en tendens i organisationerne til at varetage interesserne for 90 pct. af medlemmerne. Der er ikke noget at gøre ved det, sådan er det, og det er også naturligt, men de 10 pct. kniber det noget med, og det er de 10 pct. arbejdsløse. Derfor kan det også af den grund være nødvendigt, at vi griber ind.

Når hr. Dyremose er så meget inde på, at vi skal beskæftige os med de overordnede rammer – jeg ville måske have været en anelse mindre skarp i min sprogbrug i betragtning af oktoberindgreb og den slags – vil jeg sige, at det offentlige også har en klar interesse i arbejdstiden, fordi det offentlige dels er en meget stor arbejdsgiver – i øvrigt en stadig voksende arbejdsgiver – dels faktisk betaler 70 pct. af arbejdsløshedsunderstøttelsen. Da den udgør omkring 22 milliarder kroner på statsbudgettet, synes jeg, det er ejendommeligt, at hr. Dyremose kan sige, at man ikke skal gå ind i dette, fordi det offentlige kun skal beskæftige sig med de overordnede rammer. Jeg synes i høj grad, at det vil være reelt, at det offentlige går ind i det – netop set ud fra nogle overordnede rammemæssige betragtninger.

Når man diskuterer spørgsmålet om nedsættelse af arbejdstiden, synes jeg, det er nødvendigt, at man er fleksibel, sådan som flere ordførere har nævnt. For det første kan man spørge sig selv, om alle grupper skal have nedsat arbejdstid. For det andet må man konstatere, at i hvert fald ikke alle grupper kan få nedsat arbejdstid. Hvis vi tager dem inden for landbruget, der har husdyrproduktion, må vi konstatere, at de ikke kan få nedsat arbejdstid. Vi kan også tage gartnerierhvervet, tror jeg, og dér kan man heller ikke få nedsat arbejdstid. Men så må disse grupper hjælpes økonomisk på anden vis, og det samme gælder også de selvstændigt erhvervsdrivende, som vil få svært ved at få en nedsat daglig arbejdstid på samme måde som folk inden for de store lønmodtagerorganisationer. Men vi skal diskutere denne fleksibili-

[Lone Dybkjær]

tet, selvfølgelig også en fleksibel tilrettelæggelse over den enkelte dag. Vi skal måske også prøve at definere, om der er andre arbejdstidsmodeller end dem, vi kender i dag. Jeg har f.eks. sagt, at vi bør diskutere en 30 timers uge med en slags ret til 10 timers ekstrarbejde, sådan at man havde alle den fulde arbejdstids rettigheder, bare man havde 30 timer. Det mener jeg måske er en bedre model end den mere generelle deltidmodel, hvor problemet er, hvilke rettigheder der knytter sig til deltidarbejde. Følger der f.eks. ret til efteruddannelse, videreuddannelse, til at blive tillidsmand, eller hvad der nu kan være tale om, med? I de drøftelser, vi skal have, bør forskellige arbejdstidsmodeller indgå. Det er nødvendigt, hvis der skal komme noget reelt ind i ordet fleksibilitet.

Til slut: det er altså ønskeligt at konkretisere denne diskussion – det bør i øvrigt være et led i en langsigtet arbejdsmarkedspolitik – og vi mener, at det er nødvendigt at få den gjort så konkret, at der reelt bliver tale om nedsat arbejdstid.

Waldorff (VS):

Man kan sagtens gøre det umulige at diskutere en mulig nedsat arbejdstid, hvis man går ud fra, at det skal ske på baggrund af præcis de betingelser, der eksisterer i dag. Hvis man for det første erkender, at langt de fleste lønarbejdere faktisk ikke har råd til at gå så meget ned i indkomst, som ville svare til en nedsættelse af arbejdstiden fra 8 til 6 timer om dagen, hvis man for det andet respekterer, at det private erhvervsliv skal have mulighed for at udnytte produktionsapparatet præcis på samme måde og i samme omfang, som det gør i dag, hvis samtidig man accepterer, at omkostningsstigninger ikke må finde sted i form af bl.a. højere lønudgifter til lønkomensation, og hvis man i øvrigt har det grundsynspunkt, som mange af de borgerlige ordførere har, nemlig at vi her i landet skal producere os ud af alting, og at vi ikke skal give os af med at fordele den samlede produktion, kan man i og for sig godt opgive at diskutere nedsættelse af arbejdstiden. Men man kunne også tage et helt andet udgangspunkt, som økonomen Henrik Heie har gjort i et nummer af Samfundsøkonomen fra, jeg mener januar 1983. Her prøver han at regne på, hvordan det egentlig ville se ud,

hvis man tog den samlede produktion i landet og gjorde op, hvor mange arbejdstimer der går til at holde den i gang inklusive inddragelse af de mange mennesker, som i dag mere eller mindre er presset ud af arbejdsmarkedet, fordi vilkårene i produktionen er, som de er. Han når frem til nogle tal, som man garanteret kan diskutere i lang tid, men som alligevel giver en idé om, hvordan størrelsesforholdene er. Med en ugentlig arbejdstid på mellem 24 og 28 timer for 3,1–3,5 mill. lønarbejdere ville man kunne lave en fordeling, som betød en indkomst efter skat til den enkelte på 60.000 kr., inklusive børn og gamle, kort sagt alle. Det forudsætter, at man tilrettelægger produktionen og forbruget, som man havde tænkt sig, og at man går ud fra et lighedssynspunkt. Det er jo et helt andet udgangspunkt end det, man har under diskussionen her. Det væsentlige i denne måde at stille regnestykkerne op på er, at det bliver eller burde blive klart for enhver, at det samfundsøkonomisk er muligt at foretage en meget betydelig nedsættelse af den daglige arbejdstid uden forringelse af levestandarden. Men det forudsætter nogle politiske betingelser, bl.a. omfordelingspolitik, hvad der bliver vanskeliggjort af, at organiseringen af produktionen stadig væk er på private hænder. Set fra en privat arbejdsgevers synspunkt kan man sige, at det ikke er uinteressant, at en nedsættelse af den daglige arbejdstid fra 8 til 6 timer betyder en 33 pct.s forhøjelse af lønudgifterne. Det er noget, der kan mærkes for en småhåndværker inden for byggefagene.

Vi mener ikke i VS, at man skal acceptere de betingelser, som især selvfølgelig de borgerlige partier, men i og for sig i vidt omfang også socialdemokratiet ønsker at føre diskussionen på. Vi ønsker at tage politisk udgangspunkt i de behov, der er for en arbejdstidsnedsættelse, for det første af hensyn til at få nedbragt antallet af mennesker, der er uden arbejde, for det andet fordi der foregår en teknologisk og industriel udvikling, som gør, at arbejdsløshedsproblemet mindst vil blive eller vil vedblive at være lige så stort, som det er i øjeblikket. Det blev diskuteret lidt imellem hr. Svend Auken og arbejdsministeren, hvordan teknologiudviklingen virker ind på mulighederne for at gøre noget ved arbejdsløsheden. Der er jeg enig i den udgave, som hr. Svend Auken kom med i sidste omgang, at på de betingelser, hvorpå

[Waldorff]

teknologiudviklingen foregår i dag, altså i en helt oplagt lavkonjunkturperiode, er det alt-overvejende rationaliseringshensyn, som ligger bag den teknologiske udvikling. Det betyder, at den udvikling, som foregår og fortsat vil foregå de næste mange år, alt i alt vil betyde stigende arbejdsløshed. Det er klart, at man inden for bredbåndsnet og andre ting, som vi har snakket meget om, vil skabe en række arbejdspladser. Men nettovirkningen – ikke mindst på grund af, at man stadig væk fører for stram finanspolitik – bliver færre arbejdspladser som følge af teknologiudviklingen.

Et af de allervigtigste argumenter for arbejdstidsnedsættelsen er, at det er et af de vigtigste politiske mål at ændre forholdet mellem arbejdsliv og det, vi plejer at kalde det private liv, altså hele livet uden for arbejdspladsen. Det er fantastisk vigtigt for lønarbejderne, især fordi det er en forudsætning for, at langt flere kan engagere sig i en udførelse af deres egen tilværelse, kan arbejde politisk, kan interessere sig for deres arbejdssituation og mange andre ting. Det er også en forudsætning for for alvor at gøre noget ved de alt for dårlige vilkår, som børn har i vores samfund. Det er endelig en af de vigtigste betingelser for, at man for alvor kan få ændret forholdet mellem kønnene. Desværre kan man sige, at det er svært at ændre på disse ting uden at gå vejen om en arbejdstidsnedsættelse, men der er ingen tvivl om, at netop det, at ens arbejde æder ens liv op, er med til i familiesituationen at fastholde bl.a. en kvindeundertrykkelse.

Derfor siger vi også, at den daglige arbejdstid skal nedsættes. Alle disse dødssyge ideer, som man er kommet med bl.a. fra budgetdepartementet, om, hvordan man kunne stjæle en time fredag eftermiddag, lægge 10 minutter til ferien hist og her eller give ekstra feriedage i løbet af et år eller sådan noget, er ikke en form for arbejdstidsnedsættelse, vi er interesserede i, for de kan ikke kvalitativt ændre forholdet mellem arbejdsliv og det frie liv.

Hvordan skal man så gøre det? Vi har set, hvordan man løber ind i problemer, når det forsøges løst igennem overenskomstforhandlinger. Arbejdsgiverne siger selvfølgelig bare nej, og andre har problemer med det: SiD og Kvindeligt Arbejderforbund har bl.a. det problem, at de organiserer de dårligst stille-

de, de lavestlønnede lønarbejdere, og her findes de mange lønarbejdere, som helt enkelt ikke har råd til at tage imod tilbud om nedsat arbejdstid uden fuld lønkompensation.

Metal derimod ser mere stort på det, ikke fordi de siger, at de godt kan tage det uden lønkompensation, men fordi de ved, at de er en tilstrækkelig stærk gruppe til, at de nok skal få kæmpet deres lønforbedringer igennem alligevel. Jeg mener, at det i denne diskussion er vigtigt at holde fast på, at formentlig har det meget store flertal af lønarbejdere i landet ikke råd til at tage en arbejdstidsnedsættelse uden lønkompensation, hvad der sætter nogle ret snævre grænser for, hvad man kan gøre.

Jeg kan sådan set godt forstå, at mange, heriblandt Specialarbejderforbundet og mange andre forbund, men også socialistisk folkeparti, siger, at så må vi rejse det som et politisk problem. Det har jo vist sig, at der ikke var det tilstrækkelige sammenhold inden for fagbevægelsen, at der var modsatte interesser og splittelse om dette spørgsmål. Derfor siger man, at det kan være, vi kan opnå noget ved at tage det op via statsapparatet, altså i folketinget.

I VS er vi meget betænkelige ved at køre det igennem folketinget. Vi har selv i et enkelt tilfælde spillet ud med, at man kunne tage statslige initiativer, f.eks. ved at pålægge en regering, at staten kom med en nedsættelse af arbejdstiden som et overenskomstilbud under overenskomstforhandlingerne, men for os er det helt store problem ved at køre det over folketinget, at man kombinerer det med en accept af, at der ikke skal gives fuld lønkompensation, og det mener jeg man reelt kommer til at gøre, og derved overlader man til staten ikke bare at lovgive om arbejdstidens længde, men også at lovgive om de økonomiske forhold. Det betyder, hvad enten man vil det eller ej – også selv om man slet ikke vil det – en accept af en indkomspolitik, vel at mærke i en situation, hvor man ikke har den politiske kontrol, hvad der ville være en forudsætning for at lave en rigtig omfordelingspolitik. Herved kommer man til at legitimere, at staten fører en egentlig lønpolitik.

Steffensen (KrF):

[Steffensen]

Kristeligt folkeparti er enig i det rimelige i, at vi diskuterer nedsættelse af arbejdstiden. Der er slet ingen tvivl om, og det er også en rød tråd, der er gået igennem alle ordførerindlæg, lige fra det yderste venstre til det yderste højre, at der kommer et tidspunkt, hvor det bliver nødvendigt realistisk at se på arbejdstiden; og den bør nedsættes. Derfor er det vigtigt at tænke disse tanker igennem, mens der er ro til det. Jeg er enig i, at det er et rimeligt tidspunkt nu, fordi overenskomstforhandlingerne er overstået og der er tid, inden der igen skal foregå sådanne forhandlinger. Det er helt klart, at der er nogle bestemte problemer, man er nødt til at tage op, bl.a. fordelingen af arbejdet. Der er heller ingen tvivl om, at vi får en større udvikling af de teknologiske midler, og det betyder, at mange hænder kan blive ledige derved. Derfor må vi i rimelig tid og på en fornuftig måde prøve på at diskutere problemerne.

Som nævnt af andre ordførere skal vi ikke tage stilling til problemet i dag, men det er helt nødvendigt af flere grunde, at vi diskuterer denne fordeling af arbejdet. Der er den iøjnefaldende beskæftigelsesmæssige grund. Vi kan nok i kristeligt folkeparti have vore tvivl om, hvor stor effekt det vil få, hvis man ikke på en eller anden måde sikrer sig, at de timer, som måtte blive ledige, også vil blive brugt til ny beskæftigelse, altså beskæftigelse af flere og andre.

Den anden grund er det rent menneskelige hensyn. Det er helt indlysende, at i vores, jeg ved ikke, om man kan bruge udtrykket enerverende samfund, men i hvert fald et teknisk meget krævende samfund bliver de arbejdsprocesser, man har, mere enerverende for det enkelte menneske.

Hertil kommer et andet hovedelement, børnefamilieproblematikken, som flere ordførere har talt om, den omstændighed, at strukturen i samfundet er ændret fra det, vi tidligere har kendt. Hvor der er tale om en familie med far, mor og børn, har både far og mor job, når de kan få det i hvert fald. De er fælles om at tjene familiens indkomst. Også ud fra den betragtning er det nødvendigt at se på, hvordan vi kan lette arbejdstiden for vore samfundsborgere.

Kristeligt folkeparti har altid talt stærkt for deltidsproblemet, og det vil vi stadig gerne fremhæve. Det har adskillige ordførere også gjort her i dag. Det er en udmærket

ting. Vi mener, at det imødekommer mange, mange familiers ønske om i højere grad, end tilfældet er i dag, at få mulighed for selv at tage stilling til, hvor stor en del af sin tid man vil bruge på arbejdsmarkedet. Jeg vil gøre opmærksom på, at allerede i 1976, da vi var i forlig med den daværende socialdemokratiske regering, fik vi det ind i én forligstekst, at vi skulle arbejde for, at man i den offentlige sektor – det skulle regeringen gøre, og det har den også gjort – gav mulighed for deltidsansættelse inden for de givne aftalemæssige rammer.

Vi kunne ønske, at man havde intensiveret det mere, end tilfældet har været indtil i dag. Selv om der fra visse organisationers side er modstand imod denne tanke, er det vores bestemte opfattelse, at store dele af befolkningen ønsker, at vi fortsat går videre med de tanker. Det synes vi er en meget vigtig ting i problemstillingen om arbejdstidsnedsættelse.

Når det er sagt – og meget mere kunne føjes til, men ofte vil det blive gentagelser af argumenter, der er kommet frem – vil jeg tilføje, at det helt principielle for os i kristeligt folkeparti er, at det er en sag, som arbejdsmarkedets parter må finde en løsning på. Vi er ikke tilhængere af, at vi skal lovgive om den problemstilling. Vi ønsker, at det skal være et element, der indgår i arbejdsmarkedets parter forhandlinger. Vores begrundelse for at sige, at tidspunktet for denne debat er velvalgt, er, at der nu er mulighed for, at det kan lade sig gøre. Derfor mener vi, at det er en sag, man bliver nødt til at tage med ind i de kommende overenskomstforhandlinger.

Barsøe-Carnfeldt (UP):

Jeg har ved siden af mit folketingshverv en lille bibeskæftigelse i erhvervslivet. Jeg har med meget stor interesse lyttet til den i dag førte debat. Jeg kan sige, hvad jeg ville gøre, hvis jeg blev sat i den situation, at jeg skulle nedsætte arbejdstiden med eksempelvis 25 pct.

Jeg ville først kigge på omkostningerne, og hvis det viser sig, at omkostningerne er 300.000 kr. eller 400.000 kr. pr. ny arbejdsplads, jeg skal oprette, ville jeg med det samme sige, at jeg har ikke råd til, at oprette 150 nye arbejdspladser.

[Barsøe-Carnfeldt]

Jeg tror i det hele taget, at man har glemt, at det danske erhvervsliv slet ikke er så velhavende, som mange politikere fra denne talerstol tillader sig ligefrem at gå ud fra.

Hvis vi eksempelvis skal betale 400.000 kr. for en ny arbejdsplads, vil en tilgang til industrien, hvis vi går ud fra, at industrien skal fyldes helt op, hvis vi skal kompensere fuldt ud med timer i det øjeblik, man ændrer arbejdstiden fra 8 til 6 timer, svare til en 30-40 mia kr.s ekstra investering i nye arbejdspladser for dansk industri.

Til sammenligning kan jeg sådan set meget let redegøre for, at dansk industris egenkapital netop er et sted mellem 30 og 40 mia kr., men denne egenkapital er egentlig ikke penge, som industrien har i banken eller i hånden. Det er mursten, stikkontakter, nedslidte maskiner, ukurante varelagre, og hvad industrien nu ellers er i besiddelse af. Med andre ord er dansk industri egentlig slet ikke i stand til at gå ind for sådanne forslag om oprettelse af nye arbejdspladser.

Jeg har også tænkt meget over, hvordan man vil hjælpe de stakkels landbrugere, de små næringsdrivende o.lig... Her kan man absolut ikke tale om, at arbejdstiden kan nedsættes. Jeg mener helt klart, at netop denne kategori af mennesker har det mindst lige så hårdt som den lavtlønnede arbejdende del af befolkningen, man hele tiden hentyder til.

Jeg vil være meget bekymret, dersom et forslag som dette kan komme igennem og det dermed f.eks. ender med, at kun den offentlige sektor udvides en hel del. Så er den jo først rigtig for alvor gal.

Jeg vil også give min personlige opfattelse af, at offentligt ansatte jo principielt aldrig arbejder 8 timer pr. dag. Derfor mener jeg, at man i første omgang rigeligt kan holde de offentligt ansatte ude af disse betragtninger.

Sluttelig vil jeg gerne bringe et andet emne op, som jeg har manglet i debatten, og det er, om det offentlige kommunikationssystem overhovedet kan bære en transport, en afvikling af telefonsamtaler, skrankebehandling osv., altså 100 pct., inden for 75 pct.s tid. Det tror jeg ikke, og jeg kunne tænke mig at stille spørgsmålet til ministeren, om ministeren har en nogenlunde beregning over, hvad telefonnettet eksempelvis kan bære, og hvilke omkostninger der kan påregnes, dersom vi skal have udvidet vores telefonkapacitet med ca. 25 pct.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Der har under debatten om denne sag været fremført mange væsentlige ting. Det har været sagt, at arbejdstiden har betydning både for det enkelte menneske og for de beskæftigelsesmæssige virkninger. Det er klart, at hvis man skal have en arbejdstidsforkortelse, vil der kun være tale om et supplement til en i øvrigt generel økonomisk politik, hvor det overordnede er at føre en koordineret økonomisk politik sammen med de lande, vi samarbejder med. Derudover er det selvfølgelig også nødvendigt, at vi herhjemme gør, hvad vi kan for at forbedre vores konkurrenceevne og for at få stabiliseret vores økonomi.

Der er fremsat et forslag om motiveret dagsorden. Det beskæftiger sig, som det vel har været meningen, i en meget komprimeret form med nogle af de mange emner, der har været fremhævet under debatten. Der står i indledningen til dette forslag om motiveret dagsorden, at folkettingen erkender, at både beskæftigelsesmæssige og menneskelige hensyn gør det nødvendigt at vurdere nedsættelsen af arbejdstiden. Beskæftigelsesmæssigt er det vel ud fra en betragtning om, at vi alle er enige om, at arbejdsløsheden er alt for høj; og hvad kan vi gøre for at bekæmpe den? Vi kan have forskellige opfattelser af, hvorvidt en arbejdstidsnedsættelse vil have nogen beskæftigelsesmæssige konsekvenser, således som jeg også fremhævede det tidligere under debatten, men det er da klart, at ingen kan have noget imod, at man vurderer, om en nedsættelse af arbejdstiden ville have en sådan virkning.

Det er selvfølgelig klart, at jeg, hvis jeg havde skullet formulere denne dagsorden – man kan jo ikke stille ændringsforslag til dagsorden – måske ville have skrevet beskæftigelsesmæssige, teknologiske og menneskelige hensyn. Men det må jo være op til parterne selv. Jeg tror, at vi er enige om, at også den teknologiske udvikling over en længere periode gør, at det er nødvendigt, at vi også ser på, hvordan den teknologiske udvikling får indflydelse på arbejdstiden.

Så siger man i forslaget om motiveret dagsorden, at man også skal forsøge at vurdere, om man kan arbejde henimod en bedre fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i den enkeltes livsforløb. Det opfatter jeg som

[Arbejdsministeren]

noget meget bredt, når vi diskuterer arbejdstid. Jeg opfatter det sådan, at man både har villet tage højde for det, vi kalder ligestillingsmæssige og familiemæssige hensyn, og for børnefamiliernes vilkår, og at man har taget hensyn til, at man på det almindelige arbejdsmarked måske – jeg vil godt stryge måske – skal forsøge at stræbe mod overalt, hvor det kan lade sig gøre, at få et mere fleksibelt arbejdsmarked, at folk skal kunne indrette deres arbejdstid overalt, hvor det er praktisk muligt, i overensstemmelse med, hvad der passer den enkelte ønsker om en tilknytning til arbejdsmarkedet. Måske har man lyst til at gå ned i arbejdstid i den periode, man har små børn, måske har man lyst til at videreudanne sig, og måske kan der være andre elementer, der indgår i det.

En af de ting, som jeg lægger ind i det, der står om den enkeltes livsforløb, er, at når vi kommer i den sene ende af livsforløbet, når vi bliver ældre, kan det blive nødvendigt at overveje en nedsættelse. Jeg mener ikke, at man skulle sætte folkepensionsalderen ned til 65 år, som fru Lilli Gyldenkilde var lidt inde på. Det, jeg mente, var, at man kunne overveje den gamle idé om delpension, at man kunne korte arbejdstiden ned for lønmodtagere over en vis alder, således at man ikke fik denne chokvirkning, som nogle oplever.

Vi hører mange efterlønsmodtagere, som siger, at det er godt at gå på efterløn, men vi møder også nogle mennesker, for hvem det at gå fra en fuld arbejdsdag til pludselig at skulle gå hjemme, er for hård en overgang. Man kunne måske for denne gruppe have en mere fleksibel arbejdstid, hvis man kunne få det indbygget i overenskomsterne.

Måske kunne det fleksible også betyde, at det skulle være forskelligt inden for de forskellige faggrupper. Man kunne måske forestille sig, at der i højere grad ville være brug for fleksibilitet inden for arbejdsområder, hvor man havde hårdt fysisk arbejde, end der måske ville være inden for andre grupper. Derfor tror jeg også, det er umuligt at generalisere, således som også nogle af ordførerne har været inde på man ikke kan, fordi forholdene er forskellige fra den ene branche til den anden branche.

Så siger man videre i forslaget om motive-ret dagsorden, at man med henblik på at tilvejebringe grundlag for at vurdere de samfundsmæssige virkninger af en sådan samlet

arbejdstidspolitik opfordrer regeringen til at indlede drøftelser med arbejdsmarkedets parter og til at give folketinget en redegørelse.

Jeg synes, det er meget væsentligt, at man her lægger vægt på de samfundsmæssige virkninger af en samlet arbejdstidspolitik, for det svarer fuldstændig til det, som hr. Svend Auken sagde i sin indledning, at man kan bruge arbejdstidspolitikken som et supplement til noget andet, men den kan ikke være et alternativ til en almindelig politik til at fremme beskæftigelsen.

Det er også nødvendigt, hvis man skal se på en eventuel forkortelse af arbejdstiden og give parterne en mulighed for at drøfte det, at man har en meget grundig belysning af de samfundsmæssige og hermed de økonomiske virkninger af en sådan samlet politik.

Jeg mener at have forstået forslagsstillerne sådan – det gik i hvert fald meget klart igennem det, hr. Svend Auken sagde flere gange – at meningen med denne debat og med dette forslag om motiveret dagsorden ikke er at bryde med den ældgamle tradition, vi har på det danske arbejdsmarked om, at det er parterne selv, der forhandler sig til rette om arbejdstidens længde, men at meningen er, at man skulle starte en dialog med arbejdsmarkedets parter, og at den endelige afgørelse må komme i forbindelse med måske næste overenskomstforhandling eller næste igen, men at det må være arbejdsmarkedets parter, der fører debatten, der har hovedrollen i dette spil, og som træffer den endelige afgørelse. Meningen med redegørelsen er, at vi ligesom skal give folketinget en rapport, hvis det er muligt, og ellers en statusrapport over, hvordan disse drøftelser har virket.

Ud fra den begrundelse skal jeg sige, at regeringen vil kunne støtte den dagsorden, der er stillet.

Svend Auken (S):

Jeg vil gerne sige til hr. Steffensen fra kristeligt folkeparti, at jeg synes, at hans argumentation for tidspunktet for denne debat var meget overbevisende. Jeg er glad for, at hr. Steffensen mener, at det er et positivt initiativ, der er taget, og at der altså ikke kun er surhed i regeringspartierne over, at dette initiativ er blevet taget. Jeg minder om hr. Dyrmosé og andre, der mente, det var det mest tåbelige, man endnu havde oplevet, at rejse

[Svend Auken]

en debat af dette indhold på dette tidspunkt. Men selv om man er i regering sammen, har man lov til at bevare fornufte, og det vil jeg gerne sige hr. Steffensen tak for.

Jeg tror nemlig, hr. Steffensen har fuldstændig ret. Et hvilket som helst andet tidspunkt havde været ilde anbragt. Nu kommer vi umiddelbart efter, at overenskomstforhandlingerne er overstået. Vi siger, det er vigtigt at få dette spørgsmål belyst. Der er god tid til at få det vurderet, forhandlet, gennemdrøftet og analyseret, sådan at der er et virkelig godt materiale at agere ud fra både, hvor det drejer sig om lovgivning, og hvor det drejer sig om forhandlinger med arbejdsmarkedets parter, og det vil jeg sige, at parterne i den forhandling, der skal være med regeringen om de samfundsmæssige virkninger, efter min opfattelse vil stå i en god situation inden næste overenskomstforhandling.

Så vil jeg gerne sige til hr. Dyremose, at socialdemokratiet, hverken hvor det drejer sig om egentlige lovgivningsspørgsmål, eller hvor det drejer sig om spørgsmål, der finder deres endelige afgørelse på arbejdsmarkedet, ønsker at lovgive hen over hovedet på arbejdsmarkedet. En af de ting, vi netop var utilfreds med i efteråret, var, at man dengang greb til lovgivning uden at have drøftet tingene igennem med arbejdsmarkedets parter. Vi ønsker altså ingen lovgivning – hverken på det ene eller på det andet område – hen over hovedet på parterne. Hr. Barsøe-Carnfeldt var inde på spørgsmålet om de selvstændigt erhvervsdrivendes arbejdstid. Jeg mener, det er et vigtigt synspunkt, som det er værd at diskutere, hvordan man kan bistå selvstændigt erhvervsdrivende til, at også de over et livsforløb kan få nedsat deres arbejdstid. Som hr. Barsøe-Carnfeldt formentlig ved, har der tidligere været arbejdet med virkarordninger og forskellige bistandsordninger til erhvervsdrivende. Socialdemokratiet har i denne samling stillet et forslag om forbedret beskæftigelsesindsats inden for landbruget med det samme sigte, og det mener jeg afgjort vi er nødt til at holde fast i.

Endelig vil jeg sige til arbejdsministeren, at meget havde jeg troet på forhånd om denne debat, men at den skulle ende så positivt, som arbejdsministeren her afsluttede den, havde jeg dog ikke i min vildeste fantasi kunnet forestille mig. Derfor skal der lyde en

ubetinget tak til arbejdsministeren for hendes bemærkninger her til sidst.

Alt andet lige er det jo også bedre at sende en positiv regering i byen end at sende en vranten, negativt indstillet regering i byen, når det drejer sig om forhandling med arbejdsmarkedets parter. Nu er det altså en arbejdsminister, der er positivt indstillet over for at nå resultater i det arbejde, der skal ske, vi sender i byen, og det synes jeg er godt. Jeg går derfor ud fra, at man meget hurtigt tager skridt til at opfylde det, der ligger i dagsordenen, nemlig at der indledes drøftelser med arbejdsmarkedets parter, og at der altså ikke af tidsmæssige grunde bliver problemer med at overholde den frist, der er indeholdt i dagsordenen.

Når jeg synes, at dette alt andet lige er meget positivt, er det, fordi udenrigsministeren, som jeg citerede udenrigsministeren for tidligere, jo sagde, at det nu var slut med alt det socialdemokratiske pjat om en nedsat arbejdstid. En regering, der forbedrer sig, skal ikke unddrage sig folketingets ros, så når regeringen har besindet sig og kan se, at dette her ikke er pjat, men er dybt og alvorligt, skal der derfor lyde en anerkendelse heraf.

Socialdemokratiet – og det skal være min sidste bemærkning – har ønsket denne debat for at få konstateret det, som vi på forhånd troede var tilfældet, nemlig at der faktisk på tværs af en række politiske skel her i folketinget er et flertal, der uanset alle vanskelighederne, uanset alle problemerne med nedsat arbejdstid og bedre fordeling af arbejde, uddannelse og fritid i samfundet alligevel kan indse, at det ikke er muligt at klare arbejdsløshedsproblemerne på længere sigt, uden at dette aspekt tages ind og gives en fremtrædende placering.

Jeg vil også gerne i den forbindelse sige, at det har glædet mig, at mange ordførere – også arbejdsministeren – ikke bare hæftede sig ved det beskæftigelsesmæssige synspunkt, men også har hæftet sig ved de familiemæssige og de ligestillingsmæssige aspekter, der knytter sig til dette emneområde.

Hans Jørgen Jensen (S):

Hr. Svend Auken har for så vidt næsten rundet debatten af i lyriske vendinger, og man kan sige, det er udmærket, at debatten

[Hans Jørgen Jensen]

har ført til, at vi i virkeligheden næsten i samdrægtighed herinde i folketinget når frem til, at der nu skal føres drøftelser med arbejdsmarkedets parter i god tid forud for de forhandlinger, der vil omhandle overenskomsterne 1985-87.

For så vidt skulle der vel ikke være grund til at føje så mange ting yderligere til, men jeg vil dog ikke undlade at gøre opmærksom på, at jeg for nogle få dage siden var til en konference i Oslo, hvor det internationale funktionærforbund for Europaområdet drøftede arbejdstidsproblemerne, og hvor jeg fik den oplysning, at vide kredse på det hollandske arbejdsmarked i 1986 vil have 36 timers arbejdsuge, og at man samtidig vil have 6 ugers ferie for de ældste grupper på arbejdsmarkedet. Jeg synes nok, det kan give anledning til, at man netop tager med i vurderingen, som flere har været inde på, at arbejdstidsnedsættelsen helst skal ske i en fornuftig takt inden for det samarbejde, vi bl.a. har på europæisk plan.

Men en anden vigtig ting, jeg synes det er vigtigt at få med i debatten, er det, som fru Lone Dybkjær var inde på, og som jo er sagt til trivialitet, men som ikke kan siges for tit, nemlig at maskinerne overtager mere og mere af det menneskelige arbejde. Derfor er der efter min opfattelse så meget mere behov for, at vi drøfter, hvad vi så skal gøre på de arbejdsmæssige områder, sådan at vi i virkeligheden kommer det i møde og ikke bare venter, og jeg forstod, at det også var det, der lå i fru Lone Dybkjærs bemærkninger derom.

Jeg synes desuden, det er værd at bemærke det, som fru Lone Dybkjær videre var inde på, nemlig at vi anvender 20-25 mia kr. til understøttelse, og at der er en række ting, som gjorde det værd at overveje, om samfundet ikke ville være i stand til at løse de arbejdsløses problemer på en mere hensigtsmæssig måde, ikke bare ved at give dem understøttelse, men ved at de kommer med ind i arbejdsprocessen - sådan forstod jeg det - og deri ligger vel, at man skal have den naturlige fordeling af arbejdet, der var tale om.

I øvrigt synes jeg, der har været mange ting fremme både om barselorlovens længde, spørgsmålet om ferie, om overarbejde og dobbeltarbejde, og om det skal være den daglige arbejdstid eller den ugentlige arbejdstid, man skal se på. Jeg synes, der er rigeligt stof, og vi glæder os til at få den redegørelse

i hvert fald ved årets udgang. Jeg tror, arbejdsministeren vil komme med et godt materiale, der kan danne et godt grundlag for arbejdsmarkedets parter og måske også for os, hvis vi skal ind i billedet på lovgivningsområdet, så vi kan være forberedt netop til perioden 1985.

Dyremose (KF):

Jeg forstod, at hr. Svend Auken var glad for, at der nu så ud til at være et så stort flertal for dagsordenen, men hr. Svend Auken kunne dog ikke undlade at forsøge at skabe et lille skisma i regeringspartierne med hensyn til fortolkningen af, hvad regeringspartierne sagde. Da nu hr. Svend Auken i et af sine indlæg meget poetisk talte om behovet for at vaske øregangene, vil jeg minde om, at det, både hr. Steffensen og jeg sagde, var, at arbejdsløsheden er et stort problem. Det diskuterer vi gerne, også her i dag i forbindelse med forespørgslen, og det sagde jeg også.

Det, jeg udtrykte betænkelighed ved, var den situation, at forespørgslen skulle lede frem til lovindgreb, og den betænkelighed er jeg sikker på at hr. Steffensen deler. Derfor er jeg bange for, hr. Svend Auken, at der ikke er anledning til at forsøge at drive kiler ind mellem regeringspartierne. I øvrigt er jeg glad for hr. Svend Aukens helt klare tilkendegivelse af, at socialdemokratiet ikke ønsker at lovgive hen over hovedet på arbejdsmarkedets parter hverken i dette spørgsmål eller i andre spørgsmål, og jeg tillader mig at fortolke det på den måde, at hr. Svend Auken altså ikke ønsker, at der sker lovgivning hen over hovedet på nogen af parterne. Det vil sige, at hr. Svend Auken vil være lydør, såfremt blot en af parterne er modstander af en lovgivning. Det synes jeg er vigtigt, og det synes jeg også ligger inden for rammerne af den dagsorden, som er fremsat, og det er en af grundene til, at vi fra konservativ side kan støtte dagsordenen.

Om dagsordenen vil jeg i øvrigt sige, at der er en lille tendens til, at det andet afsnit i dagsordenen delvis overflødiggør det mere lyriske, som står i første afsnit. Første afsnit er jo ikke så konkret, men er mere principielt og overordnet. Det væsentlige og det konkrete er, at man nu skal tilvejebringe et grundlag for at vurdere de samfundsmæssige virk-

[Dyremose]

ninger af en sådan samlet arbejdstidspolitik. Det er denne formulering i dagsordenen, der gør, at vi synes, det er en dagsorden, som bør støttes, for netop i denne formulering ligger der jo en erkendelse af, at der ikke i dag findes et tilstrækkeligt grundlag for at foretage en sådan vurdering, og at det derfor nok er ganske fornuftigt, at vi får sat dette vurderingsarbejde i gang, så vi kan drage vore politiske konsekvenser deraf, når vi kender de samfundsmæssige virkninger.

Hans Jørgen Holm (V):

Debatten har været præget af en masse gode ønsker og væsentlig mindre af de problemer, der knytter sig til en nedsættelse af arbejdstiden. For problemfrit er det jo ikke, og noget så enkelt som, at en nedsættelse automatisk giver et øget antal i beskæftigelse, er vel heller ikke den konklusion, vi kan drage af debatten.

Venstre deler de fleste af de gode ønsker, der er fremført om betydningen for børnefamilien, om det ønskelige i en mere fleksibel tilrettelæggelse af arbejdstiden osv. Vi er derfor tilfredse med, at der skal tilvejebringes et grundlag for at vurdere de samfundsmæssige virkninger, såvel de beskæftigelsesmæssige som de økonomiske, af en samlet og eventuelt ændret arbejdstidspolitik.

Hr. Svend Auken sagde tidligere i debatten, at der skulle ske en rigtigt tilrettelagt arbejdstidsnedsættelse, og det lyder jo flot og pænt, så det kan alle vel være enige om. Men hvad er en rigtigt tilrettelagt arbejdstidsnedsættelse? Det henstår fortsat i det uvisse, og ingen har i dag kunnet give en løsning på, hvordan det kan gøres. Derfor vil det være rigtigt at kende de konsekvenser, såvel positive som negative, menneskeligt som økonomisk, som en ændret arbejdstidstilrettelæggelse og eventuelt -nedsættelse vil give.

Specielt ønsker jeg som påpeget i mit første indlæg, at man overvejer de dynamiske processer, der sættes i gang, bl. a. virkningen af tempoet for indførelse af ny teknik og de deraf afledede beskæftigelsesvirkninger og de økonomiske muligheder for at nå en acceptabel udnyttelse af stordrift og moderne teknologi. Hidtil har dette, så vidt jeg kan se, været et overset synspunkt i debatten.

Med disse bemærkninger kan jeg på venstres vegne meddele, at vi stemmer for den foreslåede dagsorden.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg skal ikke gøre denne debat ret meget længere, for det ser jo ud til, at vi ender i lyrikken, eller hvad det nu hedder. Jeg skal bare sige til hr. Dyremose, at jeg synes, det var ejendommeligt, at hr. Dyremose af alle trak nogle af SFs faglige folk – for det var nemlig ikke alle – frem som forsvar for, at man endelig ikke vil røre ved noget som helst herinde. Det siger mere om hr. Dyremose, end det siger om vores faglige folk.

Jeg skal i øvrigt her i anden omgang præcisere, at vi i socialistisk folkeparti ikke er bange for at være med til at tilrettelægge en politik, der letter forhandlingerne mellem arbejdsmarkedets parter om at få nedsat arbejdstiden. Det er præcis derfor, vi har taget nye beslutninger i socialistisk folkeparti; vi mener, de forhandlinger må i gang, og at vi skal lette dem så meget, vi kan. Det mener jeg, vi kan gøre herindefra, og at det er i modsætning til, hvad de borgerlige partier mener, må vi så leve med.

Hr. Hans Jørgen Holm og hr. Waldorff var inde på den teknologiske udvikling – ud fra hvert sit synspunkt selvfølgelig. Jeg er fuldstændig enig med hr. Hans Jørgen Holm i, at manglende styr på den teknologiske udvikling meget vel kan føre til, at vi ikke får merbeskæftigelse og ikke får nedsat arbejdstiden. Der er et problem, og det er godt, at man får mulighed for at undersøge det nærmere.

Endvidere skal jeg sige til hr. Waldorff, at vi selvfølgelig skal arbejde videre med indførelse af teknologiaftaler på de enkelte virksomheder, aftrædelsesløn, omskoling til andet job og de teknologiaftaler, man faktisk laver i øjeblikket.

Men – og der er et men – det, der bliver tilbage, er, at de unge ikke får en jordisk chance for at komme ind på arbejdsmarkedet, og derfor mener jeg, at man er nødt til at begynde at tænke på at få indført en form for afgift på indførelse af ny teknologi, ikke for at bremse teknologien, men simpelt hen for at der ikke er nogle få, som skal rende med profitten af at få ny teknologi indført på arbejdsmarkedet.

[Lilli Gyldenkilde]

I øvrigt var jeg glad for den tale, hr. Waldorff holdt, for selv om vi ikke altid er helt enige, kunne jeg forstå, at vi et langt stykke vej var enige om, at der er så store problemer forbundet med det at være arbejdsløs, at vi er nødt til at arbejde videre i vores forskellige partier for at udvikle vores politik.

Jeg synes nok, man er i stand til at lave krumspring, når der bliver lagt en dagsorden på bordet, som man ikke rigtig kan komme uden om. Arbejdsministeren fortolkede denne dagsorden meget grundigt i retning af, at man godt kunne sige, der kunne være deltidsarbejde og delpensioner, medens SF, som er med til at fremsætte dagsordenen, netop har talt om, at det kan der ikke. Der er altså meget brede fortolkningsmuligheder i denne dagsorden, hvis det er det, man vil. Og det ville man så. Det var en gave denne 24. maj til hr. Svend Auken.

Må jeg endelig gøre opmærksom på, at man vel fra de borgerlige partiers side har set, at der står, at det er de samfundsmæssige og ikke samfundsøkonomiske virkninger, vi skal have en vurdering af på baggrund af en redegørelse, for hvis der havde stået de samfundsøkonomiske virkninger, havde det være i tråd med det, denne regerings politik går ud på, og den politik, den fører, men det står der ikke, der står de samfundsmæssige virkninger.

Til allersidst skal jeg blot bemærke, at der er kommet en ny vismandsrapport i eftermiddag, og den siger, at der vil blive 40.000 nye arbejdsløse i det kommende år. Det kommer meget à propos lige nu, hvor vi drøfter, hvordan vi får fordelt arbejdet bedre i vort samfund. Vi kan i hvert fald ikke leve med ikke at gøre noget. I øvrigt kan jeg love, at det ikke kun bliver en redegørelse, vi får til efteråret, det bliver også en ny forespørgselsdebat.

Lawaetz (FP):

Fru Lilli Gyldenkilde brugte udtrykket krumspring. Nu er der ikke så langt et krumspring fra samfundsmæssig til samfundsøkonomisk. Det hænger så nogenlunde sammen, for hvis det samfundsøkonomiske er i orden, er de andre samfundsmæssige ting også på plads, så krumspringet er da til at klare.

Vi har været omme ad mange ting i dag, og det munder tilsyneladende ud i en frede-

lig debat om, hvad man vil foretage sig et stykke tid fremover. Hr. Svend Auken mente, at man skulle spørge børnekommissionen – det behøver han ikke, nu, da han er fyldt 40 år – og ligestillingsrådet, men det er nok ikke det væsentligste i denne sag.

Hr. Hans Jørgen Jensen holdt en så smuk tale, at man kunne sidde og blive helt rørt over den, hvis man ikke var politisk involveret, og han kredsede om ordet fleksibilitet. Det er en udmærket tankegang, men i praksis kniber det nok lidt, når man samtidig tager afstand fra deltid.

Hvad angår dagsordenen, kan jeg sige, at fremskridtspartiet som et af vores vigtigste programpunkter hele tiden har arbejdet for at nedsætte arbejdsløsheden. Der står her helt nydeligt, at man skal gøre det af menneskelige hensyn – det er vi naturligvis også enige i – og at man skal vurdere, hvad en nedsættelse af arbejdstiden vil betyde samfundsmæssigt – jeg må ikke sige samfundsøkonomisk for fru Lilli Gyldenkilde. Ja, det er da klart, at man skal vurdere det, og så kan man jo vurdere, om man opnår det gennem længere barselhvile eller man opnår det gennem at bestille noget mere; det er med i vurderingen.

Andet afsnit i dagsordenen lyder: »Med sigte på at tilvejebringe et grundlag for at vurdere de samfundsmæssige virkninger af en sådan samlet arbejdstidspolitik opfordres regeringen til at indlede drøftelser med arbejdsmarkedets parter og til at give folkettingen en redegørelse herom inden udgangen af 1983.«

Det vil vi da se med interesse frem til, således at det sidste krumspring bliver, at fremskridtspartiet kan stemme for fru Lilli Gyldenkilde m. fl.s dagsorden. Det er noget historisk.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg vil gerne prøve at forklare hr. Lawaetz, hvad forskellen er mellem samfundsmæssig og samfundsøkonomisk.

Samfundsøkonomisk er spørgsmålet om, hvor meget der tjenes, hvordan det går med betalingsbalancen osv. Det anser vi også for væsentlige spørgsmål – især det sidste – men samfundsmæssig er et bredere begreb; det drejer sig også om, hvordan arbejdshumøret

[Gert Petersen]

er, hvordan menneskene lever, hvor mange der stødes ud fra arbejdsmarkedet, hvor mange der skal overføres til bistandshjælp, varig hjælp osv., hvordan forholdet er mellem menneskene, hvor meget tid de har til rådighed til deres fritid uden for arbejdslivet. Alle disse ting må vejes op imod de økonomiske faktorer, det hele må tages med ind, ikke kun de økonomiske faktorer. Det er derfor, der står samfundsmæssigt og ikke kun samfundøkonomisk.

(Kort bemærkning).

Dyremose (KF):

Jeg vil gerne sige til hr. Gert Petersen, at vi er fuldt opmærksom på, at samfundsmæssig er bredere end samfundøkonomisk. Vi mener, det er i fuld overensstemmelse med den politik, regeringen i øvrigt fører, at vi i alle spørgsmål ser på de samfundsmæssige konsekvenser og ikke bare på de samfundøkonomiske.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg er fundamentalt uenig med hr. Dyremose i, at regeringen i den politik, den fører, ser på de samfundsmæssige virkninger i bredeste forstand, medmindre man ligefrem stræber efter de ringest mulige samfundsmæssige virkninger. Det kan selvfølgelig godt være, at det også er at se på dem.

Men jeg er tilfreds med, at hr. Dyremose er opmærksom på det og i og for sig er enig med mig – i hvert fald teoretisk – i definitionen, for det betyder, at det er disse brede problematikker, som vil blive drøftet med arbejdsmarkedets parter, og som vi får en rapport om senere.

Grethe Kindberg Jørgensen (CD):

Jeg sagde under mit første indlæg, at CD havde den opfattelse, at man sikkert på et eller andet tidspunkt blev nødt til at se på arbejdstidsnedsættelsen, hvis vi skulle opnå den beskæftigelsesgrad, som vi gerne vil have, og det vil jeg gerne stå ved.

Jeg er også glad for, at hr. Svend Auken, som også andre ordførere har været inde på, mener, at dette spørgsmål skal løses af arbejdsmarkedets parter og ikke ad lovgivningens vej. Deri er vi helt enige.

Jeg kan helt og holdent tilslutte mig, hvad de konservatives og venstres ordførere har sagt om dagsordensforslaget, og føler derfor ikke nogen trang til at gå ind i en længere debat om vurderingen af det. Kun vil jeg gerne sige til hr. Gert Petersen, at jeg i hvert fald er glad for, at vi ikke er helt enige på visse punkter om den økonomiske politik, eftersom CD er med i regeringen.

Vi kan stemme for dagsordensforslaget.

Waldorff (VS):

Vi er jo efterhånden vant til, at tingene får en flad udgang herinde, og denne gang ender det altså i en diskussion mellem SF og de konservative om ord, nemlig om samfundøkonomiske eller samfundsmæssige virkninger, og så ved alle og enhver i øvrigt godt, at man bagefter bare kan gå hver til sit og gøre det, man hele tiden har tænkt sig at gøre. Det er udgangen på denne debat.

Selvfølgelig stemmer regeringen for, dels fordi dagsordenen er tilpas ufarlig, dels – og nok så meget selvfølgelig – for ikke at løbe ind i et alt for åbenlyst prestigenederlag nu, hvor man alligevel kan se, at man sådan set har tabt terræn i arbejdstidsdiskussionen. Jeg kan godt medgive forslagsstillerne så meget, at også det at vinde terræn i arbejdstidsdiskussionen har betydning, og at det ikke ville være det værste, hvis det blev markeret, at et flertal i hvert fald i højere grad end den nuværende regering mener, at der skal gøres noget for at få nedsat arbejdstiden. Det kan være et udmærket signal.

Men jeg vil understrege, at regeringen med denne dagsorden ikke er bundet til noget som helst, uanset at hr. Gert Petersen understregede, at der står samfundsmæssig og ikke samfundøkonomisk, for vi ved godt, at samfundsmæssige konsekvenser også har noget at gøre f.eks. med kvindefrigørelse. Det er en af de virkninger, vi tilstræber i forbindelse med en arbejdstidsnedsættelse, men vi ved godt, at det i hvert tilfælde ikke er hos denne regering, vi skal vente os noget som helst i retning af en ligestilling imellem kønnene. Det eneste, der kommer ud af det her, er formentlig, at regeringen ender med en tilkendegivelse af, at man selvfølgelig generelt er positiv over for, at kvinder står bedre på arbejdsmarkedet, men at den økonomiske situation ikke tillader den type reformer.

[Waldorff]

Så er vi fremme ved det, jeg faktisk mener om dagsordenen. Vi kunne støtte den på trods af betæneligheder, hvis vi mente, at der virkelig lå et reelt fremskridt i det. De betæneligheder, vi har, drejer sig om, at den indeholder en slet skjult opfordring til trepartsdrøftelser, og det er ikke det, SF vil med den dagsorden. SF går ikke pludselig ind for trepartsforhandlinger, heller ikke i forbindelse med arbejdstidsspørgsmålet.

Men der er to mulige konsekvenser af den dagsorden. Den ene er, at man rent faktisk alvorligt satser på trepartsdrøftelser. Hvis man gør det alvorligt, kan der komme et resultat ud af denne dagsorden, som binder regeringen, og ikke andet så moralsk i hvert tilfælde. Hvis man ikke vil have disse trepartsdrøftelser med en eller anden bindende virkning, er der kun den anden mulighed, nemlig at regeringen i sin redegørelse til jul siger præcis det samme, som regeringspartierne har sagt i dag, nemlig at der ikke er råd til at gennemføre en væsentlig nedsættelse af den daglige arbejdstid med lønkomensation, og så kan arbejdsmarkedets parter nedsætte arbejdstiden, hvis de ønsker at forhandle sig frem til det. Og så kan man tage nøjagtig den samme diskussion forfra.

På den måde kan man sige, at det enten er et illusionsnummer eller også en opfordring til trepartsdrøftelser. Vi anerkender, at SF, socialdemokratiet og det radikale venstre trods alt har afsendt et signal om, at der skal gøres noget ved arbejdstidsproblemerne, og det betyder, at vi vil undlade at stemme for dagsordenen.

Det, som virkelig er vigtigt – og det må især være en diskussion for venstrefløjen – er, hvordan det bliver muligt at skabe en diskussion, som påvirker fagbevægelsen til at overvinde den splittelse, som eksisterer mellem de forskellige faggrupper. Så længe der er den splittelse, kommer vi ingen vegne, og vi vil advare imod et forsøg på at lovgive sig vej igennem arbejdstidsproblemerne, for med en så svag og splittet fagbevægelse kan det kun betyde, at folketinget påtager sig den rolle at lovgive også om løn- og arbejdsvilkår i forbindelse med en arbejdstidsnedsættelse. Det vil være et meget alvorligt indgreb imod de faglige rettigheder.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg er da glad for at høre, at VS ikke vil stemme imod denne dagsorden, for det må betyde, at VS ikke er 100 pct. enige i, at der er tale om deciderede trepartsforhandlinger, som vi ellers kender dem. Det er der nemlig ikke. Her er lagt op til nogle drøftelser mellem parterne og – det sidste er det væsentlige, det, jeg vil gentage nu – til, at man på baggrund af disse drøftelser får en redegørelse i folketinget inden udgangen af 1983, så vi får lejlighed til at diskutere problemerne videre. Men jeg vil advare mod at tro – og det tror jeg egentlig heller ikke VS mener, for så havde de stemt imod dette her – at der her er tale om trepartsforhandlinger, som vi tidligere har kendt dem.

Formanden:

Der er megen uro, ikke mindst til højre i salen.

(Kort bemærkning).

Hans Jørgen Jensen (S):

Jeg vil bare sige til VS, at jeg tror aldrig, at de er rigtig glade, fordi de ser skygger alle vegne. Når man ved en debat som denne er nået frem til, at der skal foretages konstruktive undersøgelser af alle spektrerne på arbejdsmarkedsområdet, så forstår jeg egentlig ikke, at VS ikke også kan medvirke til en sådan dagsorden. Jeg tror, der ville blive skabt et grundlag, som vil gøre det muligt i 1985 på forskellige områder at tage initiativer til arbejdstidsnedsættelse, og som betyder, at arbejdsmarkedets parter vil være i stand til at finde veje, til at få sat arbejdstiden ned og dermed også få flere mennesker i arbejde. Jeg synes, I skulle gå med til denne dagsorden.

Formanden:

Der er stadig en helt urimelig støj, især til højre.

Steffensen (KrF):

Jeg skal takke hr. Svend Auken for hans venlige bemærkninger før. Hr. Dyremose, hr. Svend Auken og jeg er enige om, at det er ikke dette tings opgave at lovgive om den problemstilling, som vi har drøftet i dag. Det er udmærket, at vi får den drøftet, og kriste-

[Steffensen]

ligt folkeparti stemmer med glæde for dagsordenen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Svend Auken (S), Lilli Gyldenkilde (SF) og Lone Dybkjær (RV) (se foran)

vedtoges enstemmigt med 137 stemmer; 4 stemte hverken for eller imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

22) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 104:

Forslag til folketingsbeslutning om en frivillig sabbatordning.

Af Tommy Dinesen (SF) m.fl.

(Fremsat 27/4 83).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Det foreliggende forslag hænger sammen med en række andre forslag fremsat her i folketinget, der opfordrer regeringen til at regulere lønmodtagernes arbejdstid, herunder arbejdstiden over en længere årrække, i form af indførelse af orlovsordninger.

Det forslag, der nu foreligger til behandling, er et forslag om frivillig sabbatordning, efter hvilket en lønmodtager har ret til frihed i op til 1 år, dog kun én gang hvert 7. år, med gældende arbejdsloshedsdagpengesats . . .

Formanden:

Vi bliver nødt til at udsætte mødet for en kort stund, hvis vi ikke får mere ro i salen nu.

Arbejdsministeren (Grethe Fenger Møller):

Jeg vil gerne sige om dette, som jeg har sagt under behandlingen af tidligere forslag om regulering af lønmodtagernes løn- og arbejdsvilkår, at det er et spørgsmål, der skal

klares af arbejdsmarkedets parter selv, og at det ikke er et spørgsmål, der på nogen måde skal gøres til genstand for lovregulering. Alene af den grund nærer regeringen ikke sympati for det foreliggende beslutningsforslag, der lægger op til en lovgivning om frivillig sabbatordning.

Det fremgår endvidere af forslaget, at det er det offentlige, der skal finansiere en sådan sabbatordning, idet lønmodtagerne i friåret skal modtage arbejdsloshedsdagpenge.

Jeg mener, at det for øjeblikket er fuldstændig udelukket, at det offentlige kan gå ind i en finansiering af en sådan sabbatordning. Staten bør ikke finansiere lønmodtagernes orlovsordninger, men i det omfang et spørgsmål om lønkompensation for en kortere eller længere orlovperiode kan afgøres ved forhandling mellem arbejdsmarkedets parter, er det selvfølgelig en anden sag. Jeg mener imidlertid under alle omstændigheder i lyset af de meget stramme økonomiske betingelser, at der slet ikke er muligheder for indførelse af orlovsordninger af den type, som der lægges op til i dette beslutningsforslag.

Også de dele af forslaget, der opererer med en pligt for arbejdsgiveren til genbesættelse af en stilling, der bliver ledig, må regeringen tage afstand fra, og regeringen finder heller ikke, at der på nogen måde bør indføres en lovmæssig pligt for en arbejdsgiver til at genansætte en lønmodtager, der har benyttet sig af en så langvarig orlovsordning.

I det hele taget er regeringen betænkelig ved langvarige orlovsordninger og fortrinsrettigheder, der hindrer en rimelig mobilitet på arbejdsmarkedet og lægger en række praktiske og administrative byrder på den enkelte arbejdsgiver.

Men som sagt er det væsentlige for regeringen, at spørgsmål om en orlovsordning af kortere eller længere varighed er en sag, der skal klares af arbejdsmarkedets parter selv. Det giver de bedste løsninger for både lønmodtagerne og for virksomhederne.

Regeringen må derfor afvise forslaget.

Jytte Andersen (S):

I modsætning til arbejdsministeren nærer den socialdemokratiske folketingsgruppe sympati for dette forslag. Vi ved, at arbejdsløsheden har bidt sig uhyggelig fast, og det